

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานีผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามประเด็น ดังต่อไปนี้

- 2.1 ความเป็นมาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
- 2.2 หลักการและสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเอกชน
- 2.3 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
  - 2.3.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
  - 2.3.2 ความหมายของการมีส่วนร่วม
  - 2.3.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม
  - 2.3.4 หลักการและแนวทางในการจัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม
  - 2.3.5 ความสำคัญของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วม
- 2.4 ขอบข่ายการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา
  - 2.4.1 ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง
  - 2.4.2 ด้านการอาสาสมัครของผู้ปกครอง
  - 2.4.3 ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน
  - 2.4.4 ด้านการตัดสินใจร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง
  - 2.4.5 ด้านการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความเป็นมาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15 (1) และ 15 (2) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นที่รู้จักกันดีในนามว่า “ปอเนาะ” ซึ่งจัดตั้งอยู่กระจัดกระจายในพื้นที่ของจังหวัดต่างๆ ในภาคใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างได้แก่ปัตตานียะลาและนราธิวาสและมีบ้างในเขตภาคกลางโดยสังกัดสำนักพัฒนาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเขตการศึกษา 2 ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่นอกจากจะทำการสอนวิชาการศาสนาแล้วยังได้สอดแทรกการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพในระดับและประเภทต่างๆ เข้าในหลักสูตรด้วยสภาพการจัดการศึกษาในระบบปอเนาะเดิมมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดศาสนาเป็นหลักการถ่ายทอดส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของ โต๊ะครูสภาพการสอน โดยทั่วไปจะเป็นลักษณะที่โต๊ะครูได้วางระบบการสอนด้วยตัวเองระยะเวลาของการศึกษาอบรมในระบบปอเนาะไม่มีกำหนดที่แน่นอนว่าเมื่อใดจึงจะสำเร็จการศึกษาเนื้อหาวิชาที่ใช้สอนเป็นวิชาศาสนาเพียงอย่างเดียวการเรียนการสอนใช้ภาษามลายูไม่มีการสอนวิชาสามัญและภาษาไทยอาจกล่าวได้ว่าวงจรชีวิตของปอเนาะ (ดั้งเดิม) นั้นมีพลวัตรอยู่ตลอดเวลาการเกิดขึ้นและล้มเลิกของปอเนาะมีอยู่ตลอดเวลา รัฐจึงพิจารณาปรับปรุงปอเนาะโดยกำหนดให้มีการส่งเสริมและปรับปรุงปอเนาะเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2504 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ปอเนาะมาจดทะเบียนด้วยความสมัครใจเพื่อปรับปรุงให้ปอเนาะเป็นสถานศึกษาศาสนาที่มีสภาพดีขึ้นมีการสอดแทรกวิชาภาษาไทยและวิชาชีพต่อมาทางราชการได้วางเป้าหมายให้ปอเนาะมาอยู่ในความดูแลของทางราชการโดยมีแผนนโยบายให้มีการฟื้นฟูปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถานศึกษานี้อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์เช่นเดียวกับโรงเรียนเอกชนทั่วไปและให้แปรสภาพเป็น โรงเรียนราษฎร์ให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลา 3 - 5 ปีกระทรวงศึกษาธิการได้เร่งรัดดำเนินการโดยกำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทพิเศษตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์โดยมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม” (คณะอนุกรรมการศึกษาวิถีทางการพัฒนามนุษย์, ม.ป.ป. ; เรวดี กระโหมวงศ์และคณะ, 2546: 8)

การดำเนินงานปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของทางราชการอาจแบ่งได้เป็น 2 ระยะคือระยะที่หนึ่งเป็นการดำเนินงานแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์เป้าหมายเพื่อให้มาอยู่ในความควบคุมของทางราชการตามพระราชบัญญัติ

โรงเรียนราษฎร์เป็นสำคัญระยะที่สองเป็นการเร่งรัดปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนรวมทั้งการบริหารโรงเรียนพร้อมทั้งให้การอุดหนุนทางด้านการเงินการจัดส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญ การให้อุปกรณ์การเรียนการสอนกรณีเทศการศึกษการปรับปรุงหลักสูตรแบบเรียนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญและอื่นๆ (เรวัตติ กระโหมวงศ์และคณะ, 2546: 8 - 9)

หลังจากนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามหรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม(เปลี่ยนชื่อตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525) ในปัจจุบันคือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกระทรวงศึกษาธิการทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นฝ่ายอำนวยการมีศึกษาธิการอำเภอศึกษาธิการจังหวัดเป็นหน่วยปฏิบัติแต่การดำเนินงานที่ผ่านมายังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการที่ทำให้การดำเนินการปรับปรุงโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามไม่เป็นไปโดยรวดเร็วมีปัญหาทั้งในด้านงบประมาณปัญหาเกี่ยวกับตัวบุคคลซึ่งได้แก่โต๊ะครูเจ้าหน้าที่เทศการศึกษาและครูสอนวิชาสามัญปัญหาเกี่ยวกับอาคารสถานที่วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์แบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบต่างๆรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนซึ่งล้วนทำให้คุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประเภทนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ(เรวัตติ กระโหมวงศ์และคณะ, 2546 : 20 อ้างจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2536) รัฐจึงจำเป็นต้องให้การสนับสนุนทั้งในด้านกำลังเงินคนวัสดุอุปกรณ์ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้องค์การเอกชนหรือมูลนิธิเข้าช่วยเหลือสนับสนุนกิจการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอีกทางหนึ่งเพื่อแบ่งเบาภาระของทางราชการ

ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนนั้น ได้ให้ความสำคัญต่อคุณภาพการศึกษาและปัญหาทางด้านวิชาการของโรงเรียนประเภทนี้ตลอดมาดังจะเห็นได้จากการตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ขึ้นในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2529 เพื่อให้ความช่วยเหลือโรงเรียนแต่ยังดำเนินการได้น้อยและไม่ทั่วถึงผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำและเป็นผู้บริหารของหน่วยงานจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการช่วยเหลือจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนและในการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเอกชนเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายเชิงคุณภาพต้องอาศัยกระบวนการสำคัญ 3 กระบวนการคือกระบวนการบริหารกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศกระบวนการทั้ง 3 กระบวนการมีความสำคัญเท่าเทียมกันและมีส่วน

สนับสนุนเกื้อกูลกันผู้บริหารจะให้ความสำคัญหรือเน้นกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งไม่ได้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2534 : 1 (อ้างถึงในเรวัตี กระโหมวงศ์และคณะ, 2546: 9)

ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ได้กำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนทุกประเภทประกอบด้วยผู้รับใบอนุญาตผู้จัดการและครูใหญ่ทำหน้าที่บริหารงานโรงเรียนเป็นไปตามระเบียบข้อกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการผู้รับใบอนุญาตหรือโต๊ะครูจะเป็นผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียนมีผู้จัดการและครูใหญ่เป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนาวิชาสามัญและวิชาชีพหัวหน้าครูมีหน้าที่ช่วยงานด้านวิชาการและดูแลข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนครูที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนจะประกอบด้วยครูสอนวิชาศาสนาครูสอนวิชาสามัญซึ่งเป็นครูที่โรงเรียนจ้างและครูที่เป็นข้าราชการที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนส่งไปช่วยสอน

ในอดีตการบริหารการศึกษาภายในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้แบ่งงานออกเป็น 5 งาน งานด้านวิชาการงานบริหารบุคคลงานกิจการนักเรียนงานธุรการและการเงินและด้านความสัมพันธ์กับชุมชนการปฏิบัติงานในด้านต่างๆเหล่านี้ปฏิบัติในระดับก่อนข้างน้อยรัฐบาลจึงได้พยายามปรับปรุงพัฒนาส่งเสริมและให้การอุดหนุนทำให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนหนึ่งเจริญรุดหน้าไปแต่ยังมีโรงเรียนประเภทนี้อีกไม่น้อยยังคงสภาพไม่เป็นที่น่าพอใจซึ่งเกิดจากปัจจัยต่างๆเช่นผู้บริหารขาดความรู้ด้านการบริหารโรงเรียนครูสอนมีคุณวุฒิต่างประมาณมีจำกัด (เรวัตี กระโหมวงศ์และคณะ, 2546 : 8 - 10) แต่ในปัจจุบันนี้การบริหารการศึกษาภายในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้กำหนดงานบริหารการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งแบ่งไว้ใน 4 ด้านคือด้านวิชาการด้านงบประมาณด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป

ปี พ.ศ. 2533 ได้มีการประชุมร่วมกันของผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการผู้แทนกระทรวงมหาดไทยสำนักจุฬาราชมนตรีคาโต๊ะยุติธรรมผู้ว่าราชการจังหวัดและโต๊ะครูเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะโดยดำเนินการจากการจดทะเบียนการแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและเปลี่ยนแปลงเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งเป็นโรงเรียนตามมาตรา 15 (2) แห่งพระราชบัญญัติเอกชน พ.ศ. 2525 ตามลำดับพร้อมกับการให้การอุดหนุนด้านการเงินบุคลากรวัสดุอุปกรณ์มาโดยตลอด

ปี พ.ศ. 2535 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบเรียกว่าระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการอุดหนุนและส่งเสริมโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ พ.ศ. 2535 เพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการศึกษาให้ทันและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศโดยกำหนดคุณสมบัติของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมาตรา 15 (2) ที่มีความประสงค์จะปรับปรุงโรงเรียนเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมาตรา 15 (1) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน, 2536 : 31 - 37)

สำหรับการให้การอุดหนุนจากรัฐบาลแก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15 (1) และมาตรา 15 (2) นั้นกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยการอุดหนุนและส่งเสริมโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2536 เพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดสามารถสรุปได้ดังนี้ (จรวายพร ธรินทร์, 2539)

1. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15 (1) กรณีที่เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแบบทั่วไปจะได้รับเงินอุดหนุนร้อยละ 40 ของค่าใช้จ่ายจากค่าใช้จ่ายรายหัวนักเรียนภาครัฐซึ่งกำหนดให้รับเป็นรายเดือนและกรณีที่เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่จัดตั้งโดยมูลนิธิหรือมัสยิดได้รับเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนร้อยละ 60

2. ปอเนาะแบบโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15 (2) ได้รับการอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวนักเรียนตามประเภทของหลักสูตรการศึกษาโดยหักค่าธรรมเนียมการศึกษาที่โรงเรียนจัดเก็บจากนักเรียนทั้งปีออกดังนี้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น 1,670 บาทต่อหัวต่อปีหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย 1,720 บาทต่อหัวต่อปีและหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน 1,660 บาท ต่อหัวต่อปี โดยแบ่งออกเป็นค่าตอบแทนโต๊ะครูร้อยละ 10 ของเงินที่ได้รับอุดหนุนทั้งหมดค่าตอบแทนครูสอนศาสนา ร้อยละ 40 และเป็นงบพัฒนาโรงเรียนร้อยละ 50

หลังจากนั้นในปี 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับเปลี่ยนการให้เงินอุดหนุนแก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอีกครั้งกรณีที่เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามทั่วไปได้รับเงิน

อุดหนุนรายหัวนักเรียนร้อยละ 60 ส่วนกรณีที่เป็นมูลนิธิให้เงินอุดหนุนเต็มจำนวน (ร้อยละ 100) สำหรับอัตรการให้เงินอุดหนุนรายหัวแก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามล่าสุดในปี 2548 นั้น ในระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาในโรงเรียนที่เป็นมูลนิธิได้รับ 9,420 บาท/คน/ปี

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้รับ 10,525 บาท /คน/ปีขณะที่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้รับ 11,425 บาท /คน/ปีขณะที่ปอเนาะแบบโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15 (2) ที่ได้เปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญนั้นได้รับเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนจำนวน 685 บาท/คน/ปีสิ่งสำคัญที่ควรกล่าวถึงคือเงินอุดหนุนที่รัฐบาลให้แก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่มีได้แตกต่างไปจากการอุดหนุนโรงเรียนเอกชนในพื้นที่หรือจังหวัดอื่นๆของประเทศไทย (ชนิตา รัชภัทเมือง, 2534: 24)

ในส่วนของหลักสูตรที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน ทั้งใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และในเขตภาคกลางนั้นคือ

1. หลักสูตรวิชาสามัญคือหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 8) โดยแบ่งเป็น

ระดับประถมศึกษาใช้เวลาเรียน 6 ปี

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใช้เวลาเรียน 3 ปี

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใช้เวลาเรียน 3 ปี

2. หลักสูตรอิสลามศึกษาคือหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 5 - 6) โดยแบ่งเป็น

ระดับอิสลามศึกษาตอนต้นใช้เวลาเรียน 6 ปี

ระดับอิสลามศึกษาตอนกลางใช้เวลาเรียน 3 ปี

ระดับอิสลามศึกษาตอนปลายใช้เวลาเรียน 3 ปี

2.2 หลักการและสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเอกชน

การศึกษาของประเทศไทยยังคงเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งเพราะแม้หน่วยงานของรัฐจะเป็นหน่วยงานหลักในการจัดให้บริการด้านการศึกษาแต่ก็ยังไม่สามารถให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนในวัยเรียนได้อย่างทั่วถึงและมูลเหตุพื้นฐานประการสำคัญอย่างหนึ่งของสถานการณ์อันน่าเป็นห่วงด้านการศึกษาของไทยนั้นมาจากการบริหารและการจัดการด้านการศึกษาขาดเอกภาพด้านนโยบายไม่มีความหลากหลายในทางปฏิบัติขาดการกระจายอำนาจบริหารไปยังท้องถิ่นและการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งของภาคธุรกิจเอกชนและชุมชนยังมีอยู่จำกัดขาดสำนึกในการผนึกกำลังร่วมคิดร่วมทำอย่างจริงจัง (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 20 -24)

ดังนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้กำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมทั้งในเรื่องการจัดโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการการจากระบบครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาจากระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาจากระบบเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมไปถึงเรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยกฎหมายการศึกษาแห่งชาติได้บัญญัติให้การจากระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาจะต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมของเอกชนและมีความเป็นอิสระในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอกชนด้วย (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545: 278)

พิภพ ไวทยกุล (2541:20) ได้กล่าวไว้ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำกล่าวข้างต้นว่าการดำเนินการของโรงเรียนเอกชนดังกล่าวจะต้องมุ่งเน้นคุณภาพเป็นหลักนั่นคือต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการคือผู้เรียนผู้ปกครองและชุมชนผู้รับบริการมีความพึงพอใจสอดคล้องกับแนวนโยบายและแผนรวมทั้งหลักสูตรที่กำหนดและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องของโรงเรียนเอกชนย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนจนเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและสามารถดำเนินการต่อไปได้

ในการจัดการศึกษาของเอกชนนั้นกฎหมายได้บัญญัติไว้ให้เอกชนมีความสามารถในการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกประเภทการศึกษาอีกทั้งยังรับรองสิทธิและหน้าที่ของ

เอกชนในการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งในส่วนที่เป็นบทบาทของรัฐต่อการจัดการศึกษาของเอกชนและบทบาทของเอกชนที่จะเข้ามาจัดการศึกษาทั้งนี้บทบัญญัติดังกล่าวช่วยส่งเสริมผลกระทบต่อการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนและเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในเรื่องของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนจึงขอแนะนำเสนอในประเด็นของหลักการและสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเอกชน(สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545: 278) ดังนี้

1. หลักการและสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเอกชนตามความในหมวด 5 ส่วนที่ 3 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่าด้วยการบริหารและการจัดการศึกษาเอกชน

มาตรา 43 การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชนให้มีความเป็นอิสระโดยมีการกำกับติดตามการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐและต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเช่นเดียวกับสถานศึกษาของรัฐ

มาตรา 44 ให้สถานศึกษาเอกชนตามมาตรา 18 (2) เป็นนิติบุคคลและมีคณะกรรมการบริหารประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนผู้รับใบอนุญาตผู้แทนผู้ปกครองผู้แทนองค์กรชุมชนผู้แทนครูผู้แทนศิษย์เก่าและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนกรรมการคุณสมบัติหลักเกณฑ์วิธีการสรรหาการเลือกประธานกรรมการและวาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 45 ให้สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับและทุกประเภทการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนดโดยรัฐต้องกำหนดนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเอกชนในด้านการศึกษากำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาของรัฐของเขตพื้นที่การศึกษาหรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้คำนึงถึงผลกระทบต่อการศึกษาของเอกชนโดยให้รัฐมนตรีหรือคณะกรรมการการศึกษาฯ และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับฟังความคิดเห็นของเอกชนและประชาชนประกอบการพิจารณาด้วยให้สถานศึกษาของเอกชนที่จัดการศึกษาระดับปริญญาดำเนินการได้โดยอิสระสามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเองมีความคล่องตัวมีประสิทธิภาพทางวิชาการและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยสภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

มาตรา 46 รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุนการลดหย่อนหรือการยกเว้นภาษีและสิทธิประโยชน์อื่นที่เป็นประโยชน์ในทางการศึกษาแก่สถานศึกษาเอกชนตามความเหมาะสมรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการให้สถานศึกษาเอกชนมีมาตรฐานและสามารถพึ่งตนเองได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 21-22)

2. หลักสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของเอกชนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในมาตราดังกล่าวสรุปได้ 3 ประการ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545: 280 - 281) ดังนี้

2.1 การให้เอกชนมีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาภายใต้การกำกับติดตามการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐเพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและสามารถพัฒนาลักษณะเฉพาะของตนเองให้มีรูปแบบของการจัดการศึกษาที่หลากหลายตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

2.2 ให้สถานศึกษาเอกชนเป็นนิติบุคคลและบริหารงานโดยคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาเพื่อจะให้สถานศึกษาเอกชนรับผิดชอบการบริหารและการจัดการสถานศึกษาด้วยตัวเองในฐานะที่เป็นนิติบุคคลที่แยกออกมาจากผู้รับใบอนุญาตซึ่งการดำเนินกิจการโดยนิติบุคคลจะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีความต่อเนื่องและสามารถปรับเปลี่ยนผู้บริหารสถานศึกษาได้ตามความจำเป็นโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสถานะและการดำเนินกิจการของสถานศึกษานั้นเองอีกทั้งยังเป็นระบบการบริหารและการจัดการที่กำหนดความรับผิดชอบของสถานศึกษาทั้งในด้านการเงินการบริหารจัดการและความรับผิดชอบต่อในทางกฎหมายที่มีความมั่นคงและมีนิติฐานะที่ชัดเจนกว่าการให้สถานศึกษาเอกชนบริหาร โดยบุคคลธรรมดา

2.3 การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของเอกชนโดยรัฐการกำหนดนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนนั้นในกฎหมายได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนทั้งในด้านงบประมาณที่รัฐจะต้องจัดสรรให้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลแก่ผู้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีการจัดตั้งกองทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำสำหรับสถานศึกษาเอกชนการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีและในด้านวิชาการก็ได้กำหนดให้มีสำนักงานการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติของกระทรวงในพื้นที่ที่ให้คำแนะนำประสานส่งเสริมและสนับสนุนงานทางด้านวิชาการเช่นการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนของสถานศึกษาออกเหนือจาก

หลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงเป็นผู้กำหนดและการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาเอกชนนี้ก็เพื่อจูงใจให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและทำให้สถานศึกษาเอกชนสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและสามารถพึ่งพาตนเองได้

2.3 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

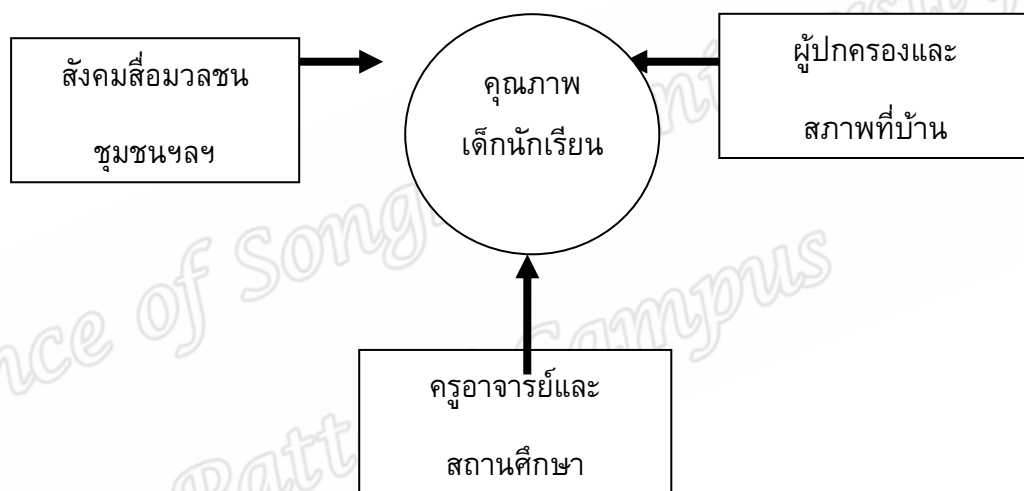
2.3.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ธีระ รุญเจริญ (2545 : 15 อ้างจาก Epstein and others. 1997 : 71-78) ได้เสนอทฤษฎีเพื่ออธิบายการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนด้วยทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพล (Overlapping Spheres of Influence Theory) โดยมีแนวคิดหลักดังนี้คือหากมุมมองของนักการศึกษาของเด็กว่าเป็น “นักเรียน” นักการศึกษานั้นก็จะมองครอบครัวแยกต่างหากจากโรงเรียนนั่นคือครอบครัวก็จะถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่ไปตามลำพังและทิ้งหน้าที่การจัดการศึกษาของเด็กไว้ให้โรงเรียนแต่หากนักการศึกษามองมมองว่านักเรียนเป็น “เด็ก” นักการศึกษานั้นก็จะมองทั้งครอบครัวและชุมชนเป็นเสมือนหุ้นส่วน (Partners) กับโรงเรียนในการจัดการศึกษาและพัฒนาเด็กความเป็นหุ้นส่วนจะตระหนักถึงการแบ่งปันความสนใจความรับผิดชอบเพื่อเด็กและจะทำงานร่วมกันริเริ่ม โครงการที่ดีกว่าเดิมและโอกาสต่างๆเพื่อเด็กและความสำเร็จของความเป็นหุ้นส่วนกันนี้ก็คือ “การดูแล (Care) เด็ก” ซึ่งเป็นแนวคิดหลักพื้นฐาน

เมื่อผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาถึงขนาดเป็นหุ้นส่วนกับโรงเรียนแล้วผู้บริหารโรงเรียนและครูจะริเริ่มบรรยากาศ “โรงเรียนเสมือนครอบครัว” (Family - like School) มากขึ้นๆโรงเรียนเสมือนครอบครัวจะต้อนรับทุกๆครอบครัวโรงเรียนเสมือนครอบครัวจะกระตุ้นเตือนความเป็นปัจเจกบุคคลของเด็กแต่ละคนและทำให้เด็กแต่ละคนรู้สึกว่าเป็นคนพิเศษ (ประยูร สุวรรณโกตา, 2536)

ในทำนองเดียวกันความเป็นหุ้นส่วนนี้ผู้ปกครองก็จะริเริ่มบรรยากาศ “ครอบครัวเสมือนโรงเรียน” (School - like Family) ครอบครัวเสมือนโรงเรียนจะกระตุ้นให้เด็กแต่ละคนตระหนักว่าตนเป็นนักเรียนครอบครัวจะเสริมแรงความสำคัญของโรงเรียนการบ้านและกิจกรรมซึ่งสร้างทักษะความรู้สึกสำเร็จให้เด็กชุมชนรวมถึงกลุ่มของผู้ปกครองจะทำงานร่วมกันเป็นการกระตุ้นเตือนให้รางวัลนักเรียนที่พัฒนาก้าวหน้าด้วยวิธีมีความคิดริเริ่มเสียสละทำดีชุมชนก็จะริเริ่มบรรยากาศ “ชุมชนเสมือนครอบครัว” (Family - like Community) จัดตั้งบริการเหตุการณ์เพื่อสนับสนุนเด็กครอบครัวจะมีจิตใจให้ชุมชน (Community - minded Families) นักเรียนจะช่วย

เพื่อนบ้านของเขาและครอบครัวอื่นๆแนวคิดโรงเรียนชุมชนก็จะเกิดขึ้นเกิดโครงการบริการเพื่อเด็ก ผู้ปกครองและคนอื่นๆตลอดเวลาทั้งก่อนระหว่างและหลังจากเวลาทำการปกติของโรงเรียน โรงเรียนและชุมชนก็จะพุดคุยถึงโครงการและบริการที่เป็นมิตรกับครอบครัว(Family Friendly) เมื่อแนวคิดทั้งหมดนี้รวมเข้าด้วยกันก็จะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Communities) หรือ ชุมชนแห่งความดูแล (Care Communities) คำต่างๆเหล่านี้ประกอบกันขึ้นเป็นทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพลซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชีระ รุญเจริญ (2545 : 126 - 127) ที่ว่าผู้ปกครอง/ครอบครัวครู/สถานศึกษาและชุมชน/สังคมเป็นองค์ประกอบ 3 ประการที่มีอิทธิพลต่อเด็กและทำให้เด็กนักเรียนมีคุณภาพดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2 ที่มา : ชีระ รุญเจริญ (2545). สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย.หน้า 126.

ชีระ รุญเจริญ (2545 : 10 อ้างจาก Epstein and others. 1997 : 3) ได้เสนอทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพลว่าประกอบด้วย 2 โครงสร้างดังนี้

1. โครงสร้างภายนอก (External Structure) แสดงถึง 3 บริบทที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กขอบเขตที่ทับซ้อนนี้ชี้ให้เห็นว่าครอบครัวโรงเรียนและชุมชนแบ่งปันความรับผิดชอบกันเพื่อเด็กความหลากหลายในแนวทางปฏิบัติปรัชญาประวัติศาสตร์ฯลฯทำให้เกิดการทับซ้อนกันมากหรือน้อยการเชื่อมโยงกันของ 3 บริบทนี้มากหรือน้อยการปฏิบัติและการทับซ้อนกันนี้เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

2. โครงสร้างภายใน (Internal Structure) แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ที่จะเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลในโรงเรียนครอบครัวและชุมชนสื่อสารหรือทำงานร่วมกัน โดยเด็กเป็นศูนย์กลางและผู้กระทำ (Actor) ปฏิสัมพันธ์นี้ความเชื่อมโยง/การมีส่วนร่วมของบ้าน โรงเรียนและชุมชนอาจจะอยู่ในระดับสถาบัน (Institutional Level) เช่นครอบครัวกลุ่มเด็กนักเรียนและชุมชนหรือในระดับปัจเจกบุคคล (Individual Level) เช่นครูผู้ปกครองเด็กหุน่ส่วนของชุมชนหรือกลุ่มเล็กๆ เช่นเดียวกับแนวคิดของ รุ่ง แก้วแดง (2541 : 203)

จากแนวคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่าเมื่อผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเสมือนเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาโรงเรียนเป็นการสร้างบรรยากาศทำให้โรงเรียนเสมือนครอบครัวเดียวกันตระหนักว่าตนมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการเรียนส่งผลสัมฤทธิ์ต่อนักเรียน

2.3.2 ความหมายของการมีส่วนร่วม

คำว่า “การมีส่วนร่วม” (Participation) ถึงแม้ว่าจะเป็นคำที่ใช้กันมานานแล้วแต่ความหมาย ของคำก็ยังไม่เป็นที่เข้าใจตรงกัน ประดิษฐา จันทรไทย (2532 : 12 อ้างจาก Shadid and Others. 1982 : 33) ได้สรุปจากการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมจากสาขาวิชาต่างๆว่าลักษณะของการศึกษาการมีส่วนร่วม ส่วนใหญ่ไม่พิจารณาการมีส่วนร่วมในเชิงทฤษฎีแต่เป็นการศึกษารายละเอียดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในลักษณะประยุกต์กับบริบทของการมีส่วนร่วมนั้นๆเช่น (รุ่ง แก้วแดง, 2541: 13) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมหมายถึง การร่วมมือด้วยความตั้งใจและสมัครใจ ซึ่งกระบวนการความร่วมมือต้องมีความรู้สึกว่าได้ร่วมในการตัดสินใจได้ร่วมในการดำเนินงาน ได้ร่วมในการติดตามประเมินผลหรือได้ร่วมรับประโยชน์แต่สหประชาชาติ (United Nations.1981 : 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่าหมายถึงการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมรวมทั้งมีส่วนได้รับประโยชน์จากผลอย่างเท่าเทียมกันส่วน จรรยา สุวรรณทัต (2545 : 22 อ้างจาก White. 1982 : 9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (นภเนตร ธรรมบวร , 2541 : 24) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึงกระบวนการในการเข้าไปดำเนินงานของบุคคลหรือของกลุ่มเพื่อได้สะท้อนถึงความสนใจของคนหรือเพื่อให้การสนับสนุนทางด้านกำลังงานหรือทรัพยากรต่อสถาบัน/ระบบที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของพวกเขาส่วน ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2545 : 25) ได้

ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน โดยเริ่มจากการร่วมคิดการร่วมวางแผนการร่วมดำเนินงานปฏิบัติการร่วมมือกันพบปัญหาหรือเผชิญอุปสรรคพร้อมทั้งแก้ไขให้ลู่ทางการร่วมมือกันพบความสำเร็จและการร่วมกันชื่นชมยินดีภาคภูมิใจในความสำเร็จในงานนั้น ซึ่งต่างจาก อรพิน สพโชคชัย (2538 : 2) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปจะมีความหมายที่กว้างขวางสำหรับความหมายในเชิงการพัฒนามักจะหมายถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการเข้าร่วมมีบทบาทดำเนินงานแต่การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้างกว่าอาจหมายถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยตรง ศันสนีย์ ภัทรคุปต์ (2543) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วม คือกระบวนการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชากรในการแก้ปัญหาาร่วมกัน การใช้วิทยาการที่เหมาะสมให้การสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ส่วน จรวยพร ธรนิทร์ (2539 : 18) เห็นว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 3 ลักษณะต่อไปนี้ คือ 1) เป็นการให้ช่วยเหลือ 2) เป็นการให้อำนาจและ 3) เป็นงานขององค์กร โดยย้ำความสำคัญของการให้อำนาจว่าหมายถึง การมีส่วนร่วมการให้อำนาจเป็นการเพิ่มหรือการเพิ่มพัฒนาทักษะ จิตความสามารถในการบริหาร การมีส่วนร่วมจึงมีความสัมพันธ์กับการให้อำนาจองค์กรเป็นปัจจัยพื้นฐานของการให้อำนาจและมักจะเป็นรากฐานสำคัญของการให้ความช่วยเหลือด้วย ดังนั้น การช่วยเหลือ การให้อำนาจและงานขององค์กรจึงมีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ส่วน ศิริจันทร์รัตน์ ทองปาน (2544) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

ไพฑูริ ลิทธิสุนทร (2543 : 59) ได้ชี้ให้เห็นว่าความหมายของการมีส่วนร่วมในบริบทที่ต่างกันจะให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันแต่นักการศึกษาใช้คำนี้ในการอ้างอิงถึงการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์กิจกรรมหรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา

ส่วน “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา” นั้นนักการศึกษาเช่น พัทธา สายหนู (2541 : 110) ให้ความหมายว่าเป็นการอุทิศทรัพยากรโดยผู้ปกครองให้กับเด็กแต่

ซัมซันและยอนเน่ ประดิษฐา จันทรไทย (2532 : 10 อ้างจาก Sumption & Yvonne. n.d.) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาคือการที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในโรงเรียนโดยการสนับสนุนด้านความคิดเห็นตัดสินใจสละแรงงานและเวลาให้โรงเรียนในการวางแผนการกำหนดนโยบายการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียนการแก้ปัญหาพัฒนาสนับสนุนด้านการเงินและการประเมินผลการทำงานซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประการคือ 1) การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ 2) การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการแต่ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544 : 30) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียนหมายถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับครูและโรงเรียนในการสร้างสรรค์และพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตและพัฒนาได้เต็มศักยภาพ

กล่าวโดยสรุปความหมายของ “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียน” ว่าหมายถึงการที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในเหตุการณ์กิจกรรมหรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาหรือการเรียนรู้ให้กับลูกหลานหรือเด็กในอุปการะของตนกับโรงเรียน

2.3.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะของการมีส่วนร่วม ได้มีการจำแนกลักษณะหรือประเภทของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน ซึ่งสืบเนื่องมาจากนักวิชาการทั้งหลายใช้เกณฑ์ในการแบ่งที่แตกต่างกัน เช่น แนวคิดของ

กาญจนา แก้วเทพ (2538:129) ได้วิเคราะห์ลักษณะของการมีส่วนร่วมแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนาและประชาชนในการทำงานร่วมกันตามแนววัฒนธรรมว่าความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันกับประชาชน ต้องมีลักษณะเฉพาะตัว คือความสัมพันธ์แบบ Partnership อันมีองค์ประกอบย่อย 3 ลักษณะ คือ เป็นลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันรับผิดชอบร่วมกัน เพราะฉะนั้นผลการพัฒนาออกมาไม่ดีก็ต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งสองฝ่าย ลักษณะที่สองเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน และลักษณะสุดท้าย เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่มีประโยชน์ร่วมกัน ผลประโยชน์ไม่ขัดแย้งกัน หากแต่สนับสนุนซึ่งกันและกันในรูปธรรมที่เป็นจริง ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนากับประชาชนจะมีแบบที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์เรียกว่าเป็นความสัมพันธ์แบบพลวัตร ในบางสถานการณ์จะมีความสัมพันธ์แบบเพื่อนที่เสมอกัน บางสถานการณ์จะมีความสัมพันธ์แบบพี่น้องกัน

อุทัย บุญประเสริฐ (2542: 1 - 4) ได้วิเคราะห์ถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือในการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา ในประเทศไทยใน

ปัจจุบันนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าให้กระทรวง
 กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการ การศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงาน
 บุคคล การบริหารงานทั่วไป ไปอย่างคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เขตพื้นที่การศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง การดำเนินงาน ดังกล่าวจะเป็นการกระจายอำนาจ
 ในการบริหารและจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 และชุมชน โดยมุ่งหวังให้เพิ่มประสิทธิผลและประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ให้ผู้มีส่วน
 เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนให้สอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มากที่สุด และตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง
 และชุมชนมากที่สุด เพราะแน่นอนนักเรียนก็เป็นความหวังของชุมชนดังนั้นชุมชนคาดหวังกับ
 นักเรียนเป็นอย่างมากในการกลับมาพัฒนาสู่ชุมชนและสังคม ดังบทความของตะวันตกได้กล่าวว่า
 ประเทศใดก็ตามจะเจริญหรือไม่ในอนาคตข้างหน้ามองที่เยาวชนว่า ตอนนี้เยาวชนกำลังทำอะไร
 หากเยาวชนมีการศึกษาแน่นอนประเทศนั้นก็จะเจริญในอนาคตข้างหน้า ดังนั้นชุมชนก็เช่นกัน จาก
 การศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าว จะเป็นว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ใน
 การร่วมกันจัดการศึกษา ที่เสมอภาคและเท่าเทียมกันคือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน และ
 การกำหนดเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนเอง

กล่าวโดยสรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมว่า มี 3 ลักษณะ คือเป็นลักษณะที่ต้อง
 พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันรับผิดชอบร่วมกัน ลักษณะที่สองเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน เสมอ
 ภาคกัน และลักษณะสุดท้าย เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่มีประโยชน์ร่วมกัน ผลประโยชน์ไม่
 ขัดแย้งกัน

2.3.4 หลักการและแนวทางในการจัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม

การเรียนรู้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่
 คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือการฝึกหัดซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ด้วย
 อารี พันธุ์ฉิม,(2546 : 86) ; กาญจนา คุณารักษ์ (2543 : 168) ;ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 :
 29) และสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดก็คือบ้าน (จรรยา สุวรรณทัต, 2545 : 11) การเรียนรู้ที่
 บ้านตามโครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 5 แบบของ ชีระ
 รุญเจริญ, (2545 : 30 อ้างจาก Epstein. 1995 : 701-705) ก็ได้ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง การจัด
 สภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมหรือส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก

กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในการเรียนรู้ที่บ้านนั้น ชีระ รุญเจริญ (2545 : 45 อ้างจาก Epstein. 1995 : 704) ได้เสนอตัวอย่างเพื่อนำไปปฏิบัติดังนี้

1. โรงเรียนได้จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารเพื่อเพิ่มทักษะของครอบครัวในทุกวิชาทุกระดับชั้น
2. โรงเรียนได้มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายและการติดตามการบ้านที่บ้าน
3. โรงเรียนได้มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กในการปรับปรุงทักษะในแต่ละชั้นและงานที่โรงเรียนมอบหมาย
4. โรงเรียนได้จัดให้มีการบ้านที่让孩子ต้องปรึกษาหรือปรึกษัมพันธ์กับครอบครัวเป็นประจำเพื่อให้ครอบครัวรู้ว่าเด็กได้เรียนอะไรบ้าง
5. โรงเรียนได้จัดให้มีปฏิทินกิจกรรมให้ผู้ปกครองและนักเรียนเรียนที่บ้าน
6. โรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมการอ่านคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ที่บ้าน
7. โรงเรียนได้จัดให้มีการเรียนรู้และกิจกรรมในช่วงปิดเทอม
8. โรงเรียนได้จัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายของนักเรียนและโรงเรียนทุกปี

ชีระ รุญเจริญ (2545 อ้างจาก Epstein. 1995 : 706) ยังได้คาดหวังผลที่จะได้รับจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในการเรียนรู้ที่บ้านดังนี้

1. ผลที่ได้รับต่อผู้ปกครองคือ
  - 1.1 ผู้ปกครองได้เรียนรู้วิธีสนับสนุนกระตุ้นและช่วยนักเรียนที่บ้านทุกปี
  - 1.2 ผู้ปกครองมีการพูดคุยปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องโรงเรียน การเรียนและการบ้าน
  - 1.3 ผู้ปกครองเข้าใจหลักสูตรในแต่ละปีและสิ่งที่เด็กได้เรียนในแต่ละวิชา
  - 1.4 ผู้ปกครองได้แสดงความชื่นชมต่อทักษะการสอนของครู

1.5 ผู้ปกครองตระหนักว่าเด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลา

2. ผลที่ได้รับต่อครู

2.1 ครูได้ปรับปรุงการมอบหมายการบ้านอยู่เสมอ

2.2 ครูได้เคารพในเวลาของครอบครัว

2.3 ครูได้ตระหนักว่าต้องช่วยเหลือและเสริมแรงการเรียนรู้

เรียนรู้ของเด็ก โดยเฉพาะครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียวครอบครัวที่มีการศึกษาน้อยครอบครัวที่ต้องทำงานทั้งพ่อและแม่

2.4 ครูได้แสดงความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมหรือการสนับสนุนของครอบครัวสำหรับบริบทของสังคมไทยนั้นกลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 72) ได้สรุปและสังเคราะห์กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในการเรียนรู้ที่บ้านดังนี้

1. ด้านพ่อแม่ผู้ปกครอง

1.1 จัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้อ่านวยต่อกระบวนการเรียนรู้และการคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง

1.2 ถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมตามศักราชภาพ

2. ด้านโรงเรียน

2.1 ให้ความรู้เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก

2.2 จัดกิจกรรมการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้เด็กได้แสดงออกเช่นเดียวกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544 : 26 - 27) ที่เสนอกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในการเรียนรู้ที่บ้านดังนี้

2.2.1 การให้ความรักโดยการเอาใจใส่ดูแลให้ความสบายและความปลอดภัยมีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

- 2.2.2 การให้ลูกได้มีเวลาส่วนตัวที่จะทำในสิ่งที่เขาสนใจและแสดงออกอย่างหลากหลาย
- 2.2.3 การให้อิสระทางความคิดการพูดและการกระทำแก่เด็กอย่างเหมาะสม
- 2.2.4 แสดงความสนใจ หรือชื่นชมในสิ่งที่ลูกนำเสนอหรือการค้นพบสิ่งต่างๆแก่ลูกตามควรแก่กรณี
- 2.2.5 มีการอดทนในการรับฟังความคิดเห็นและผลงาน โดยการหลีกเลี่ยงการลงโทษที่ลูกไม่เข้าใจความคิดของตน
- 2.2.6 เสริมสร้างให้ลูกมีความเชื่อมั่นในตนเองมีความพึงพอใจและให้การยกย่องหรือเลือกดูรายการโทรทัศน์ที่มีประโยชน์
- 2.2.7 อ่านหนังสือให้ลูกฟังหรือเลือกดูรายการโทรทัศน์ที่มีประโยชน์โดยให้คำนึงถึงวัยและพัฒนาการเป็นหลักรวมทั้งให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ลูก
- 2.2.8 กระตุ้นและฝึกทักษะพื้นฐานให้ลูกในแง่มุมต่างๆอยู่เสมอ
- 2.2.9 ปรับสภาพแวดล้อมที่บ้านรวมทั้งจัดหาอุปกรณ์การเรียนเพื่อให้ลูกได้เรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด
- 2.2.10 ตั้งคำถามและฝึกการค้นหาคำตอบด้วยเหตุผลบ่อยๆ
- 2.2.11 พาลูกไปชมนิทรรศการกิจกรรมและสถานที่สำคัญๆ
- 2.2.12 ฝึกสร้างนิสัยที่ดีให้แก่ลูกเช่นฝึกให้มีความรับผิดชอบรู้จักความอดทนรู้จักความสำเร็จและความผิดพลาด มีมนุษยสัมพันธ์ที่รู้จักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของสิ่งต่างๆ ฯลฯ
- 2.2.13 ตรวจสอบและพัฒนาสุขภาพของลูกอย่างสม่ำเสมอ

2.2.14 สนทนาร่วมกับลูกโดยคำนึงถึงความสนใจของลูกเป็นหลักรวมทั้งอธิบายความหมายของสิ่งต่างๆด้วยภาษาง่ายๆสั้นๆ

2.2.15 เป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก

2.2.16 ให้ความร่วมมือกับครูในการส่งเสริมการเรียนรู้ของลูกอย่างใกล้ชิดเช่นพบปะครูของลูกอย่างสม่ำเสมอให้ข้อเสนอแนะต่อโรงเรียนเป็นต้น

2.2.17 ส่งเสริมให้ลูกเป็นตัวของตัวเองรู้จักคิดวางแผนและตัดสินใจด้วยตนเอง

2.2.18 จัดเตรียมห้องหรือส่วนหนึ่งของห้องไว้เป็นสัดส่วนรวมทั้งจัดหาเครื่องเล่นและสิ่งพิมพ์ต่างๆไว้ให้ลูก

2.2.19 เอาใจใส่คำถามและคำตอบของลูกด้วยความอดทนจริงใจที่สุดเท่าที่จะทำได้

2.2.20 เชื่อและศรัทธาว่าลูกมีความรู้สึกที่ดี

กล่าวโดยภาพรวมคือ สภาพแวดล้อมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุดก็คือบ้าน ครอบครัวแต่ละครอบครัวจึงจัดเป็นสภาพแวดล้อมสำคัญต่อการพัฒนาและการเจริญเติบโตของเด็กครอบครัวจึงมีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กทั้งทางความคิดการกระทำและการเติบโตของเด็ก (จรรยา สุวรรณทัต, 2545 : 12) การจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมหรือส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนที่สำคัญอีกกิจกรรมหนึ่ง นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 24 (6) กำหนดว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่มีการประสานร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

2.3.5 ความสำคัญของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วม

ผู้ปกครอง คือ ครูคนแรกของเด็กๆ ก็ได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างที่บ้านโดยไม่ต้องได้รับอิทธิพลหรือได้รับการสอนอย่างเป็นทางการจากสถานศึกษาแต่อย่างใด ดังนั้นจึงเป็นสิ่ง

ที่สำคัญอย่างยิ่งที่เมื่อเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาแล้วการเรียนรู้จะต้องเชื่อมต่อและเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาและครอบครัว เพื่อให้การเรียนรู้ของเด็กนั้นต่อเนื่อง ซึ่งผู้ปกครองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญ ดังนี้คือ

2.3.5.1. พ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตแต่ละชีวิต

ทารกที่เกิดใหม่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ต้องพึ่งพาพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นระยะเวลายาวนาน (จุมพล หนีมพานิช, 2539 : 121) การอบรมเลี้ยงดูลูกเป็นโอกาสให้พ่อแม่กับลูกคลุกคลีกันในแบบที่มีการให้และการรับการคลุกคลีกันนี้ย่อมเกิดผลเป็นพิเศษในการสร้างความสัมพันธ์พ่อแม่คือต้นเหตุของความสุข ความทุกข์ทั้งปวงของเด็ก (กรมสุขภาพจิต, 2539 : 4) สายใยความรักความผูกพันระหว่างเด็กกับพ่อแม่เป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งมั่นคงและยาวนานเป็นพลังยิ่งใหญ่ที่ช่วยผลักดันให้การดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ ประสบความสำเร็จได้ด้านการศึกษาก็เช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2544 : 3 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : คำนำ) ฉะนั้นหากได้นำเอาพลังความคิดความเอาใจใส่และความร่วมรับผิดชอบของผู้ปกครองมาสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้แล้วก็จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในตัวเด็กนักเรียนที่ยั่งยืน

2.3.5.2 พ่อแม่เป็นครูคนแรก

บรรทัดฐานสังคมที่เป็นมาตรฐานการปฏิบัติตนตามบทบาทและสถานภาพที่บุคคลมีในขณะใดขณะหนึ่งนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่บุคคลรู้หรือเข้าใจได้เองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่บุคคลต้องได้รับคำแนะนำสั่งสอนจึงจะรู้ได้ พัทยา สายหู (2541 : 128 -147) คำแนะนำสั่งสอนหรือการขัดเกลาทางสังคม(Socialization) นี้เป็นการเรียนรู้ทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ (สุพัตรา สุภาพ, 2531 : 95) พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการให้การศึกษาแก่บุตรหลานของตน (สุมน อมรวิวัฒน์, 2543 : คำนำ ; จรรจา สุวรรณทัต, 2545 : 8) ครูคนแรกของเด็กก็คือแม่และพ่อ (รุ่ง แก้วแดง, 2541 :166) หากขาดการอบรมของพ่อแม่ก็ยากที่จะหาการอบรมอื่นใดมาทดแทนได้

2.3.5.3 พ่อแม่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด

พ่อแม่มีพลังรวมทั้งความตั้งใจและความปรานีต่ออนาคตของลูกหลานของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2544 : 3 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : คำนำ) เมื่อพิจารณานิเวศวิทยาของผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการพบว่า

ครอบครัวอยู่ใกล้ชิดและล้อมรอบตัวเด็กนักเรียนมากที่สุดพ่อแม่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของเด็กนักเรียน

2.3.5.4 พ่อแม่เป็นครูที่ดีที่สุดในโลก

ลักษณะเด่นในความเป็นครูของพ่อแม่ที่แตกต่างไปจากครูปกติหรือมากกว่าครูทั่วไปก็คือ

1) พ่อแม่ให้ความรักความเอาใจใส่ความห่วงใยต่อลูกอย่างมากจนยากที่จะหาความรักของครูอาชีพมาทดแทนได้

2) พ่อแม่เป็นครูตลอดชีวิตที่ให้การอบรมสั่งสอนลูกได้ตลอดเวลาทราบเท่าที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่

3) พ่อแม่เป็นครู 24 ชั่วโมงคือไม่ได้เป็นครูเฉพาะในเวลาราชการเหมือนครูอาชีพลักษณะความเป็นครูของพ่อแม่ทั้ง 3 ประการนี้เป็นคุณสมบัติของครูที่ดีที่สุดในโลก (รุ่ง แก้วแดง, 2541 : 172-173)

2.3.5.5 เป็นยุทธศาสตร์สังคมแห่งการเรียนรู้

พ่อแม่ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการเสริมสร้างการเรียนรู้ทั้งที่บ้านโรงเรียนและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 1 ; รุ่งเรือง สุขาภิรมย์, 2544 : 11) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาจะทำให้สังคมมีแหล่งการเรียนรู้เกิดขึ้นมากมายเพื่อทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้หรือสังคมแห่งปัญญาที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลา (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544 : 11) เช่นเดียวกับแนวคิดของ รุ่ง แก้วแดง (2541 : 172-174) ที่ว่าครอบครัวคือศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) หากสามารถทำให้ทุกครอบครัวเป็นศูนย์การเรียนรู้ได้สำเร็จจะได้ศูนย์การเรียนรู้ในอุดมคติที่มีความรักความอบอุ่นความห่วงใยและความหวังดีเป็นจุดเชื่อมโยงการถ่ายทอดความรู้ที่สำคัญที่สุดแล้วการที่จะทำให้สังคมไทยเป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” ก็จะไม่ไกลเกินฝันอีกต่อไป

2.3.5.6 เป็นยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิต

การเรียนรู้ในยุคใหม่มีได้เกิดขึ้นที่โรงเรียนหรือห้องเรียนเท่านั้นแต่เกิดขึ้นได้อย่างกว้างขวางในสถานที่ต่างๆแม้แต่ในบ้านก็จัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ได้เพราะ

ความรู้ต่างๆสามารถเรียนรู้ได้เองในเวลารวดเร็วเข้าใจง่ายโดยผ่านทางสื่อทันสมัยต่างๆเช่น คอมพิวเตอร์สื่อมวลชนฯลฯและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทำให้การเรียนรู้ง่ายขึ้นน่าสนใจมากขึ้น และเกิดประสิทธิภาพได้มากขึ้นด้วย พนม พงษ์ไพบูลย์ (2542 : 15) หากผู้ปกครองจัดบรรยากาศ ที่บ้านให้เกิดการเรียนรู้หรือเป็นแหล่งเรียนรู้ก็จะทำให้เวลาที่เด็กอยู่นอกโรงเรียนเกิดการเรียนรู้ทุก เวลาทุกสถานที่เป็นการสร้างลักษณะนิสัยในการเรียนรู้ให้แก่เด็กเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และเกิด การเรียนรู้ตลอดชีวิตในที่สุด (พรชัย ภาพันธ์, 2543 : 20) ทั้งการศึกษาในระบบนอกระบบและตาม อัยาศัยและยังเป็นการศึกษาที่ผสมกลมกลืน ไปด้วยกับการดำเนินชีวิตอีกด้วย (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 15)

2.3.5.7 เป็นยุทธศาสตร์การระดมทรัพยากรทุกส่วนของสังคม เพื่อการจัดการศึกษา

ผู้ปกครองคือแหล่งทรัพยากรของโรงเรียนหากมีการจัดการและ ประสานงานที่เหมาะสมก็จะนำพลังที่ซ่อนเร้นเหล่านี้ออกมาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุตรหลานและ โรงเรียนอันเป็นที่รักของพ่อแม่ผู้ปกครองทุกคน (สิรินทรรัตน์ ทองปาน, 2544 : 6) ได้ให้นิยาม ของ “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองคือการอุทิศทรัพยากรโดยผู้ปกครอง” ประกอบกับครอบครัวก็ คือตัวแบบจำลองของชุมชนหรือสังคม (ณรงค์ เส็งประชา, 2538 : 87) โดยธรรมชาติผู้ปกครองต้อง เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชุมชนที่โรงเรียนนั้นๆ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2537 : 271) การมีส่วนร่วม ของผู้ปกครองจึงเป็นยุทธศาสตร์ในการระดมทรัพยากรทุกส่วนของสังคมเข้ามาช่วยในการจัด การศึกษา (All for Education) ได้โดยง่ายเพราะการที่ผู้ปกครองส่งบุตรหลานมาให้อ่านที่โรงเรียน ก็เท่ากับส่งแก้วตาดวงใจของตนเองมาให้โรงเรียน (สุมน อมรวิวัฒน์, 2543 : 43 ; ประเวศ วะสี, 2538 : 8-9)

หลักการสำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติก็คือการให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะ อย่างยิ่งพ่อแม่ผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2544 : คำนำ) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 6-33) ได้บัญญัติสาระที่เกี่ยวข้อง กับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการจัดและพัฒนาการศึกษาไว้หลายมาตราดังต่อไปนี้

1. หลักการจัดการศึกษา

มาตรา 8 (2) บัญญัติว่าให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา

มาตรา 9 (6) บัญญัติว่าให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคลครอบครัว ชุมชนองค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชนองค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น

3. หน้าที่ของบิดามารดาผู้ปกครอง

มาตรา 11 บัญญัติว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว

4. หน่วยจัดการศึกษา

มาตรา 12 บัญญัติว่านอกเหนือจากรัฐเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บุคคลครอบครัวองค์กรชุมชนองค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่ กำหนดในกฎกระทรวง

5. สิทธิที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองได้รับ

มาตรา 13 บัญญัติว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ดังต่อไปนี้

1) การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล

2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด

3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนดและมาตรา 18 (3) บัญญัติว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ จัดในศูนย์การเรียนรู้ได้แก่สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียนบุคคลครอบครัวชุมชน

องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนาสถาบัน
ประกอบการโรงพยาบาลสถาบันทางการแพทย์สถานสงเคราะห์และสถาบันสังคมอื่น

6. แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 23 บัญญัติว่าการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และ
บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องดังต่อไปนี้

1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม
ได้แก่ครอบครัวชุมชนชาติและสังคมโลกรวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ
สังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น
ประมุข

2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งความรู้ความ
เข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรมการกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการ
ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษานั้นการใช้ภาษาไทย
อย่างถูกต้อง

5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมี
ความสุข

7. กระบวนการเรียนรู้

มาตรา 24(6) บัญญัติว่าให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา
ทุกสถานที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อ
ร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

8. หลักสูตร

มาตรา 27 วรรคสองบัญญัติว่าให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ

การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชนสังคมและประเทศชาติ

9. ความเข้มแข็งของชุมชน

มาตรา 29 บัญญัติว่าให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัวชุมชนองค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชนองค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนาสถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆเพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

10. การส่งเสริมหน่วยจัดการศึกษา

มาตรา 38 บัญญัติว่าในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาให้มีคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษามีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคลครอบครัวองค์กรชุมชนองค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนาสถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย

11. การบริหารการศึกษา

มาตรา 38 วรรคสองบัญญัติว่าคณะกรรมการการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประกอบด้วยผู้แทนองค์กรชุมชนผู้แทนองค์กรเอกชนผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพครูผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษาผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครูผู้นำทางศาสนาและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

12. การบริหารสถานศึกษา

มาตรา 40 บัญญัติว่าให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษาและสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง

ผู้แทนครูผู้แทนองค์กรชุมชนผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาและ
ผู้ทรงคุณวุฒิ

กล่าวโดยสรุปก็คือครอบครัวเป็นสถาบันที่ก่อให้เกิดจุดเริ่มต้นของแต่ละชีวิตพ่อแม่จึงเป็น
ครูคนแรกและครูที่ดีที่สุดในโลกของคุณเป็นครูตลอดเวลาและตลอดชีวิตของคุณเป็นบุคคลที่
ใกล้ชิดและล้อมรอบตัวเด็กที่สุดเป็นผู้ชี้โลกกว้างเป็นผู้สร้างภูมิคุ้มกันทั้งร่างกายและจิตใจ พ่อแม่
ผู้ปกครองมีหน้าที่เตรียมความพร้อมให้คุณเข้าสู่สังคมภายนอกได้อย่างมั่นใจจัดบรรยากาศที่บ้านให้
เกิดการเรียนรู้ทุกเวลาทุกสถานที่ทำให้สังคมมีแหล่งการเรียนรู้เกิดขึ้นมากมายเพื่อทำให้เกิดสังคม
แห่งการเรียนรู้หรือสังคมแห่งปัญญาที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลา
ปลูกฝังนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับลูกและเป็นยุทธศาสตร์ในการระดมทรัพยากรทุกส่วนของ
สังคมเพื่อการจัดการศึกษาการปฏิรูปการศึกษาของไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจะ
สำเร็จได้ก็เพราะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนี้มีส่วน
สำคัญอย่างยิ่ง

Prince of Songkla University
Pattani Campus

2.4 ขอบข่ายการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

ผู้ปกครองนั้นเป็นบุคคลซึ่งจะได้รับผลการเล่าเรียนของเด็กในโรงเรียนถึงแม้จะไม่มีความรับผิดชอบในกิจการของโรงเรียนเต็มที่ก็ตาม แต่ผลของการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนมักจะตกไปอยู่กับผู้ปกครองเพราะฉะนั้นผู้ปกครองจึงเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียนในขั้นสุดท้าย

การที่ผู้ปกครองเป็นผู้ได้รับผลการเล่าเรียนของเด็กนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ปกครองควรจะเข้ามามีบทบาทต่อการศึกษาของเด็กให้มากขึ้น กิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนจำเป็นต้องอาศัยความคิดเห็นความร่วมมือและการให้ความสนับสนุนจากผู้ปกครองซึ่งจะช่วยให้การบริหารของผู้บริหารและการจัดกิจกรรมของครูบรรลุเป้าหมายทางการศึกษา นับได้ว่าผู้ปกครองเป็นผู้มีความสำคัญต่อเด็กมากที่สุด ดัง ละเมียด ลิมอักษร (2546) ได้กล่าวว่า “ผู้ปกครองเป็นทั้งครูคนแรกและคนสุดท้าย เป็นครูคนที่สำคัญที่สุดของเด็ก เข้าใจพื้นฐานอันแท้จริงและปัญหาต่างๆ ทั้งทางกายและอารมณ์ของเด็ก”

ในส่วนของครูก็ถือได้ว่าเป็นผู้ที่ได้รับการระอานสำคัญที่สุดคือ การพัฒนาคน เพราะว่าถ้าจะเห็นผลต้องอาศัยระยะเวลาอันยาวนานและความร่วมมือร่วมใจกันหลายฝ่ายกล่าวคือ ผู้ปกครองครูนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังที่ ก่อ สวัสดิพานิช (2547) ได้กล่าวว่า “โรงเรียนจะดีได้ต้องอาศัยครูอาศัยผู้ปกครองก่อให้เกิดความคิดความเจริญ” ไม่มีโรงเรียนไหนเจริญได้โดยไม่มี การทุ่มเทกำลังกายกำลังใจกำลังสติปัญญาและกำลังทรัพย์ของบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาโรงเรียน และผู้เรียนให้ดีขึ้น

จุดเริ่มต้นของความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน ก่อ สวัสดิพานิชและสุมาน แสงมะลิ เห็นควรเริ่มต้นตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของโรงเรียนในรอบปีนั้นๆ โดยทางโรงเรียนควรจัดประชุมผู้ปกครองร่วมกับบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อวางแผนการศึกษา กำหนดนโยบายการศึกษาซึ่งจำเป็นต้องซักซ้อมความเข้าใจกันก่อนในวันก่อนเปิดเรียนในต้นปี การศึกษานั้นๆ เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ทราบว่โรงเรียนมีทิศทางการทำงานไปอย่างไร โรงเรียนจำเป็นต้องจัดกิจกรรมต่างๆ ตอบสนองนโยบายและแผนงานที่วางไว้ร่วมกัน

โรงเรียนจะต้องพยายามหาทางชักนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการของโรงเรียนโดยใช้นักเรียนเป็นตัวเชื่อมระหว่างบ้านกับโรงเรียน โรงเรียนจำเป็นต้องจัดกิจกรรมที่

ผู้ปกครองมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น วันสำคัญของศาสนา วันรับประกาศนียบัตร จัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการให้บริการแก่นักเรียนร่วมกับครู เช่น การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง การติดต่อสื่อสาร การอาสาสมัคร การเรียนรู้ที่บ้าน การตัดสินใจ การร่วมมือกับชุมชน และควรจัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อให้โรงเรียนมีส่วนในการแก้ปัญหาของสังคม โดยประสานงานกับฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง ดังนี้คือ

2.4.1 ด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง

เลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครองเป็นบทบาททางพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมในสังคม หรือสถานที่การใช้ชีวิตของผู้ปกครองในการอบรมบุตรนั้นไม่ควรที่จะละเลยได้ เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีผลสะท้อนทั้งสิ้นในการอบรมบุตรของผู้ปกครอง การมีอยู่ของบิดาในฐานะผู้บริหารครอบครัวมีบทบาทอย่างยิ่งใหญ่ต่อโครงสร้างบุคลิกภาพของเด็กที่จะเติบโตขึ้นมาการอบรมบุตรในอิสลามคือหนึ่งหน้าที่ซึ่งสำคัญยิ่งในการใช้ชีวิตสำหรับบิดามารดา การอบรมบุตร หมายถึงการทำให้สัญชาติญาณต่างๆ ภายในของมนุษย์น้อยๆ เหล่านั้น มีความเจริญเติบโตขึ้นและเป็นการนำทางสัญชาติญาณต่างๆ เหล่านั้น ไปสู่ความสมบูรณ์แบบที่สูงสุดของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การอบรมคือทั้งหมดแห่งความพยายามต่างๆ อย่างสม่ำเสมอด้วยความมุ่งมั่นที่จะบรรลุสู่เป้าหมายที่สูงสุดเป็นการมุ่งสู่ความเจริญเติบโตในทุกๆ ด้านของการดำรงอยู่ของมนุษย์เพื่อกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ หรือจะกล่าวอีกความหมายหนึ่ง การอบรมคือการถ่ายทอดอิทธิพลต่างๆ ทางวัฒนธรรมที่พึงปรารถนาและคุณค่าที่สูงส่งจากรุ่นสู่รุ่นนั่นเอง หรืออาจจะกล่าวโดยรวม การอบรมคือทั้งหมดของความพยายามหาโอกาส การดำเนินการ จะถูกนำมาใช้เพื่อการเจริญเติบโตของสัญชาติญาณของมนุษย์ในทุกๆ ด้านเพื่อบรรลุสู่ความสมบูรณ์แบบของการเป็นมนุษย์นับแต่แรกเริ่มการปฏิสนธิในครรภ์ของมารดา จนกระทั่งลมหายใจสุดท้าย (อามีนะห์ ดำรงผล, 2544).

อิสลามได้มีแบบอย่างมากมายในการอบรมบุตรซึ่งมีทั้งการปฏิบัติ และวามะของ ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ และจากวงศ์วานอะฮ์ลุลบัยต์ (อัลยฮิสลาม) ของท่านศาสดา ﷺ ซึ่งท่านเหล่านั้นได้แสดงและกล่าวเอาไว้เพื่อให้ผู้ที่ประสงค์จะอบรมบุตรให้อยู่ในแนวทางแห่งพระผู้เป็นเจ้าได้ปฏิบัติตามการใช้ชีวิตของบุคคลเหล่านั้น คือการใช้ชีวิตแห่งพระผู้เป็นเจ้าเนื่องจากพวกเขาคือคนของพระผู้เป็นเจ้าเป็นการใช้ชีวิตที่เต็มไปด้วยความเป็นสิริมงคล เป็นแบบอย่างแก่มนุษยชาติตลอดกาล

บิดา และมารดา คือ สององค์ประกอบสำคัญยิ่งของครอบครัว ซึ่งจะมืบทบาทมากที่สุดในการอบรมบุตรมารดานั้นมีสัมพันธกับบุตรตั้งแต่แรกเริ่มของการปฏิสนธิของบุตรในครรภ์

ของนางจนกระทั่งเข้าสู่วัยรุ่น มารยาท แนวความคิด การปฏิบัติในทุกช่วงของนางจะมีผลสะท้อน โดยตรงต่อโครงสร้างในการเจริญเติบโตของบุตร มารดาเปรียบเสมือนอาจารย์ผู้อบรม และแม่แบบ ของบุตรของนางเองนางคือหนึ่งตัวแปรสำคัญในการอบรมบุตรในทัศนะของพันธุกรรมและ สิ่งแวดล้อมที่ได้กล่าวก่อนหน้านี้

ด้วยเหตุนี้เองอิสลามจึงเน้นย้ำเป็นอย่างยิ่งต่อการเลือกคู่ครองเมื่อถึงเวลาที่จะ แต่งงานเพื่อสร้างครอบครัวซึ่งจะต้องเลือกคู่ครองที่เหมาะสมสำหรับการเป็นแม่ของลูกๆ ที่จะถือ กำเนิดมาในอนาคตดังสุภาษิตไทยที่ว่า "คู่ซ่างให้คู่หาง คู่นางให้คู่แม่" หรือ "ลูกไม้ย่อมหล่นไม่ไกล ต้น" สตรีที่จะมาเป็นคู่ครอง คือสตรีที่จะมาเป็นอาจารย์เป็นผู้อบรม เป็นแม่แบบแก่บุตรในอนาคต ดังนั้นอิสลามจึงเน้นย้ำในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง

ท่านอิมามบาكير(อัลยฮิสลาม)ได้มีวจนะเอาไว้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ซึ่งท่านอิมาม (อัลยฮิสลาม)ได้กล่าวแก่มุฮัมมัดบินมรวาน สหายผู้ใกล้ชิดคนหนึ่งของท่านว่า "ในการให้นมแก่ บุตรของท่านท่านจงเลือกแม่นมที่มีนิสัยดี และมีความสวยงามเถิดและท่านจงออกห่างเหล่าสตรีที่ ไม่ดีเสียเถิด เนื่องจากว่าน่านมจะเป็นตัวถ่ายโอน (คุณลักษณะต่างๆ ทางจิตวิญญาณของมารดาสู่ บุตร)" วจนะข้างต้นของท่านอิมามบาكير (อัลยฮิสลาม) ได้บ่งบอกถึงผลสะท้อนจากนมของมารดา ที่มีต่อบุตรซึ่งจะมีบทบาทในการถ่ายโอนคุณลักษณะต่างๆ ทั้งดี และไม่ดีของมารดาสู่บุตรด้วยเหตุ นี้บทบาทของพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อมของมารดาจึงไม่ควรที่จะละเลยได้ในการอบรมบุตรใน อนาคตของมนุษย์ เช่นเดียวกันอิสลามได้ให้ทัศนะของการมีอยู่ของบิดาในฐานะผู้บริหารครอบครัว ซึ่งมีบทบาทอย่างยิ่งใหญ่ต่อโครงสร้างบุคลิกภาพของเด็กที่จะเติบโตขึ้นมาซึ่งท่านอิมามบาكير (อัลยฮิสลาม)ก็ได้มีวจนะในเรื่องนี้เอาไว้เช่นกันว่า "บรรดาเด็กๆที่ได้อาศัยอยู่ภายใต้ร่มเงาแห่ง ความดีงามของบิดาพวกเขาจะได้รับการปกป้องจากความเบี่ยงเบนต่างๆ"

วจนะข้างต้นของท่านอิมามบาكير (อัลยฮิสลาม) ได้ชี้ให้เห็นว่า อิสลามสนับสนุน ให้คุณสามีทั้งหลาย คอยเอาใจใส่และอยู่เคียงข้างภรรยาในการอบรมบุตร การอยู่ติดกับบ้าน อยู่เคียง ข้างภรรยาบุตรจะได้รับความอบอุ่น และความดีงามต่างๆที่บิดาจะช่วยปกป้องบุตรให้ออกห่างจาก ความชั่วร้ายทั้งปวงได้ในความเป็นจริงที่ไม่สามารถจะปฏิเสธได้ก็คือ กิริยามารยาทต่างๆ คำพูดคำ จาของบิดาก็มีบทบาทต่อโครงสร้างการเจริญเติบโตของบุตรในอนาคตด้วย

นอกเหนือจากนั้นอิสลามได้เน้นย้ำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบิดาทั้งหลายโดยเฉพาะ เกี่ยวกับการมีฐานะผู้บริหารในด้านเศรษฐกิจของครอบครัวในการเตรียมเสบียงอาหารภายใน ครอบครัวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้มาจากการทำงานในหนทางที่ถูกต้อง และบริสุทธิ์เท่านั้น เนื่องจากอาหารต่างๆ ที่บุตรได้รับจากการรับประทานของมารดาก็จะส่งผลในมิติของจิตวิญญาณ

ของบุตรด้วยดวงชะตาหนึ่งของท่านอิมามบากร(อลัยฮิสลาม)ได้สั่งเสียแก่บรรดาบิดาทั้งหลายให้พยายามเตรียมอาหารการกินของภรรยา และลูกๆ ในครอบครัวด้วยสิ่งที่ยาฮีล (อนุญาต) เท่านั้น ซึ่งในวันกียามัตวันแห่งการตัดสินพวกเขาจะได้เข้าพบกับพระเจ้าในขณะทีไปหน้าของพวกเขาจะเจิดจรัสแสงเหมือนกับจันทร์เพ็ญสิบห้าค่ำ

ผู้อบรมที่ดีคือผู้อบรมที่สามารถจะใช้สอยแนวทางในการอบรมที่หลากหลายได้ ผู้อบรมจะต้องให้ความเคารพต่อบรรดาเด็กๆ ซึ่งการอบรมที่ถูกต้องและเหมาะสมนั้นล้วนมาจากคุณลักษณะที่ดีในตัวของผู้อบรมเอง เขาพึงทราบดีว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดของบรรดาเด็กๆ และเด็กวัยรุ่น คือความรู้สึกที่ค้อยกว่าและการขาดความเชื่อมั่น มนุษย์มีความต้องการต่ออาหาร และเครื่องค้ำจันใจ ความเคารพและเอาใจใส่จากผู้อื่นก็มีความต้องการจันนั้นทว่าความต้องการแห่งจิตวิญญาณนั้นมีมากมายกว่าความต้องการทางร่างกายยิ่งนัก (อามีนะห์ ดำรงผล,2544).

ตามหลักศาสนาอิสลามนั้น จะมีคำสอนในแง่ที่ว่า ถ้าพ่อแม่ทำหน้าที่หลักของคุณคือการเลี้ยงดูลูกถูกต้องตามหลักคำสอนของศาสนานั้นคือ มีหน้าที่รับผิดชอบ ในการอบรมเลี้ยงดู จัดสิ่งแวดล้อมที่ดี ตั้งชื่อที่ดีและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้ลูกเป็นมุสลิมที่ดีแล้ว ถึงแม้ว่าครอบครัวนั้นจะมีลูกมาก จนทำให้รู้สึกว่าเป็นสาเหตุของความจนได้ แต่ผู้ที่เป็นมุสลิมต้องไม่มีความคิดความรู้สึกเช่นนี้ พวกเขาต้องมีความเชื่อมั่นและมีความนบน้อมยอมจำนนต่อบัพัญญูติของอัลลอฮ์เพราะอัลลอฮ์เป็นพระเจ้าองค์เดียวที่พวกเขาเคารพและยอมตนนบน้อม เมื่อมีความมั่นใจในตัวอัลลอฮ์แล้วก็ไม่ต้องกลัวความยากจน เพราะอัลลอฮ์จะประทานเครื่องยังชีพให้แก่พวกเขา ถ้าพวกเขาปฏิบัติหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูกอย่างถูกต้องตามหลักบทบัญญัติเพราะอิสลามถือว่า ลูกเป็นของฝากที่อัลลอฮ์ทรงประทานมาให้ และอัลลอฮ์จะทรงให้ปัจจัยเครื่องยังชีพแก่เด็กทุกคนที่เกิดมา ดังนั้นการมีลูกจึงเป็นการเพิ่มพูนปัจจัยยังชีพ มิใช่ทำให้ยากจนแต่อย่างไร

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า มุสลิมจะไม่มีกำหนดหรือการวางแผนในการมีลูกโดยทั้งสิ้น เพราะทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับองค์อัลลอฮ์แต่เพียงผู้เดียว ที่จะทรงกำหนดสถานะ สภาวะ และเหตุการณ์ให้เกิดแก่บุคคลแต่ละคน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความศรัทธาของเขาด้วย ดังนั้นอิสลามได้กำหนดรูปแบบตามแบบฉบับของอิสลาม ดังนี้คือ

2.4.1.1 วิธีการเลี้ยงลูก

ตามหลักศาสนาอิสลาม ผู้ที่มีหน้าที่เลี้ยงลูกโดยตรงคือผู้เป็นพ่อ ส่วนแม่เป็นเพียงผู้ที่คอยช่วยเหลือเท่านั้น ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัดศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม ได้กล่าวไว้ว่า “สิทธิของลูกที่มีต่อพ่อของเขาคือการตั้งชื่อที่ดี เลี้ยงดูในสิ่งแวดล้อมที่ดีและให้การอบรมที่ดี”ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็หมายรวมไปถึงการปกครองในครอบครัวด้วยดังนั้นผู้ที่เป็นพ่อจำเป็นต้องเป็นมุสลิมที่ดี มี

ความเข้าใจในหลักคำสอนของศาสนา และเป็นผู้ที่มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์จึงสามารถพาครอบครัวไปสู่ความสุขได้

อนึ่ง จะเห็นได้ว่า อิสลามมองลูกที่เกิดมานั้นว่าเป็นผู้ที่สะอาดบริสุทธิ์เหมือนผ้าขาว ดังท่านรอซูลของอัลลอฮ์กล่าวว่า “เด็กที่เกิดมานั้นไม่อยู่ในสภาพอื่นใด นอกจากเป็นผู้บริสุทธิ์ บิคมารดาของเขาเองที่จะทำให้เขาเป็นยิวคริสเตียน หรือพวกบูชาไฟ” การที่ลูกจะเป็นไปอย่างไร นั้นก็ขึ้นอยู่กับผู้เป็นพ่อแม่จะคอยสั่งสอนอบรม ซึ่งเราพอจะทราบได้จากจุดมุ่งหมายการอบรมลูกที่ปรากฏในกรอานซูเราะห์ลูกมาน (31:13-19) พอสรุปได้ดังนี้ (อามีนะห์ คำรงผล ,2544: 60-62)

- 1) ให้รู้จักพระเจ้า
- 2) ให้มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง
- 3) เพื่อให้มีคุณธรรม มีจรรยาบรรณ มีการขัดเกลาจิตใจ ทั้งนี้ก็เพื่อการเข้าสังคม
- 4) เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ คือการมีปัจจัยยังชีพ

ดังนั้น ผู้เป็นพ่อแม่ต้องมีความเมตตาต่อลูกของตน ส่วนการลงโทษลูกนั้นถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ควรทำ แต่ถ้าจะลงโทษก็ให้ลงโทษลูกผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 10 ขวบขึ้นไป อนึ่ง พ่อแม่ควรสอนลูกให้รู้จักสิ่งต่างๆตามความเหมาะสมในแต่ละวัย ซึ่งอาจจัดลำดับการเรียนรู้ได้ดังนี้ (อามีนะห์ คำรงผล ,2544 : 63 - 64)

- 1) ตั้งแต่รู้ความ ควรสร้างสิ่งแวดล้อมของมุสลิมที่ดีให้มีขึ้นในบ้าน
- 2) อายุสาม ขวบขึ้นไป ควรเล่าเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับจริยวัตรของท่านนบีต่างๆ ควรฝึกให้อ่านกรอานบทสั้น และควรหัดให้ละหมาด
- 3) อายุสิบขวบขึ้นไป ควรให้รู้หน้าที่ของมุสลิมและหัดปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เช่นควรหัดให้ถือศีลอด หัดให้เด็กบริจาคเงิน
- 4) อายุ 13 ปีขึ้นไป ควรคอยสั่งสอนและชี้แจงข้อสงสัยต่างๆของลูก ควรให้ลูกยึดมั่นปฏิบัติตามคำสั่งของพระเจ้า เช่นการคลุมฮิญาบสำหรับผู้หญิง

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า อิสลามให้ความสำคัญกับการอบรมลูกของตนเองอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เพราะลูกที่เกิดมานั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งที่พระเจ้าทรงประทานมาให้แล้ว และจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการรักษาศาสนาอิสลามต่อจากผู้เป็นพ่อแม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว เราจะพบว่า วิธีการสอนลูกของอิสลามนั้น จะเริ่มต้นจากการให้เด็กรู้จักศาสนา ก่อน โดยสอนให้รู้ถึงวิถีชีวิต ความดำรงอยู่ และพิธีกรรมต่างๆของทางศาสนา ต่อจากนั้นจึงให้ลูกศึกษาศาสตร์แขนงอื่นต่อไป ซึ่งวิธีแบบนี้

จะทำให้เด็กระลึกถึงศาสนาของตนเองอยู่ตลอดเวลา เพราะได้รับจากสิ่งสอนอบรมมาตั้งแต่เด็กแล้ว

การอบรมเลี้ยงดูคุณนั้นจะต้องมีผู้ที่เข้ามาดำเนินการต่อหลักสูตรและใช้วิธีการต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูต่างๆจึงต้องเริ่มจากการหาพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่มีคุณสมบัติในการเลี้ยงดูผู้ที่เข้ามาใช้วิธีการต่างๆเพื่อให้การอบรมบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เราไม่ต้องคาดหวังการเลี้ยงดูที่ดีจากพ่อแม่ที่ไม่อยู่ในร่องในรอยของอิสลามพ่อแม่ที่ไม่ละหมาด หรือไม่มีความรู้ในคำสอนอิสลามแม้แต่พื้นฐานเลย

ฉะนั้นก่อนที่จะกล่าวถึงกฎเกณฑ์ต่างๆในการเลี้ยงดูจำเป็นต้องกล่าวถึงคุณสมบัติมาตรฐานของพ่อแม่ผู้ปกครองเสียก่อนต่อไปนี้เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของพ่อแม่ผู้ปกครองในการเลี้ยงดูให้ได้ผลตามคำสอนอิสลาม

นบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เน้นในตลอดชีวิตการเป็นนบีของท่านด้วยการอบรมสั่งสอนโดยเฉพาะสำหรับเด็กๆและเยาวชน เพราะเด็กและเยาวชนคือผู้ที่อยู่ในสังคมผู้ใหญ่อต่อไปพวกเขาเป็นผู้เลือกแนวทางในสังคมให้เป็นไปอย่างสงบสุขหรือความปั่นป่วนในหะดิสไม่ว่าจะเป็นพูดหรือการกระทำของท่านมีหลายบทหลายตอนที่แสดงให้เห็นว่าท่านให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษานี้มากอย่างเช่น มีหะดิสหนึ่งว่า..

((طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ))

(บันทึกโดย อิบน์มาญะฮฺ)

ความว่า : การแสวงหาความรู้เป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน

ไม่ว่าชายหรือหญิงการศึกษาหาความรู้เป็นหน้าที่ของแต่ละคนที่จะต้องศึกษา โดยเฉพาะวิชาความรู้ที่เป็นพื้นฐานของชีวิต (ฟิรฎูฮีน)ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาทางด้านศาสนาหรือการศึกษาประสบการณ์ชีวิตด้านอื่นๆนอกจากตัวบุคคลเองแล้วที่เป็นผู้ต้องศึกษาผู้รับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในเรื่องนี้ด้วย โดยจะต้องจัดการศึกษาให้แก่ทุกคนอย่างเพียงพอกับความต้องการของเขาและเพียงพอกับความต้องการของสังคม ท่านนบีได้สั่งให้แก่พ่อแม่ของเด็กๆว่า

พวกเจ้าจงให้ลูกๆของเจ้าละหมาดเมื่ออายุครบเจ็ดปีและจงเขียนตีด้าเขาไม่ละหมาดเมื่อเขาอายุครบสิบปี (รายงาน โดย อัสมัด)

ส่วนการกระทำของท่านบีที่แสดงเป็นแบบอย่างให้เราได้รับเป็นแบบอย่างในการอบรมไม่ว่าในเรื่องวิธีการหรือเนื้อหาที่อบรมเด็ก พอจะยกตัวอย่างมา ณ ที่นี้ได้ ดังนี้

อุมัรอิบนุ อะบฺูชะละมะฮฺได้เล่าว่า .. เมื่อตอนที่ฉันยังเป็นเด็กฉันอยู่ในบ้านเดียวกันกับท่านบีและในระหว่างที่กำลังรับประทานอาหารมือของฉันก็สะเปะสะปะอยู่บนตำหรับอาหารท่านก็สอนฉันว่า

((يَا عَلَامُ سَمَّ اللَّهِ وَكُلْ بِيَمِينِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طِعْمَتِي بَعْدُ))

(รายงานโดยอัลบุคอรี)

"โอ้เด็กน้อย.. จงอ่านด้วยพระนามของอัลลอฮฺ (อ่านบิสมิลลาฮฺ)

และกินส่วนที่อยู่ด้านขวาของเจ้าและกินสิ่งที่อยู่ถัดไปจากนั้น

การทานอาหารของฉันก็เป็นลักษณะตลอดไป"

(รายงานโดยอัลบุคอรี)

ครั้งหนึ่งท่านก็ได้สอนว่า

เด็กน้อย ..ฉันจะสอนเจ้าในบางอย่างเจ้าจงรักษาอัลลอฮฺแล้วอัลลอฮฺก็จะรักษาเจ้า เจ้าจงรักษาอัลลอฮฺเจ้าก็จะได้พบอัลลอฮฺอยู่กับเจ้า เมื่อเจ้าร้องขอเจ้าจงร้องขอจากอัลลอฮฺและเมื่อเจ้าขอความช่วยเหลือ เจ้าก็จงขอความช่วยเหลือจากอัลลอฮฺ (รายงานโดย อัซมัด)

เนื่องด้วยศาสนาอิสลามนั้นให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของการอบรมเลี้ยงดู ดังนี้ คือ

1) มีความรู้ความเข้าใจในคำสอนอิสลาม

ความรู้ความเข้าใจอิสลามในที่นี้หมายถึงการรับรู้คำสอนอิสลามได้อย่างครบถ้วนทุกมิติ เมื่อพ่อแม่เข้ามาอบรมเลี้ยงดูลูกๆพ่อแม่ไม่เพียงต้องมีความรู้วิธีการเลี้ยงลูกทางกายภาพจากหมอเท่านั้นแต่ยังต้องมีความรู้อิสลามที่ถูกต้องที่จะต้องถ่ายทอดให้กับลูกเพื่อให้กลายเป็นวิถีชีวิตที่ครอบคลุมทุกด้านให้กับลูกนอกจากนี้ยังมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการต่างๆของการอบรมเด็กในทรรศนะของอิสลามอีกด้วย

พ่อแม่มากมายที่ฝากความหวังในเรื่องนี้ไว้ที่โรงเรียนศาสนาเป็นเรื่องไม่ถูกต้องไม่ใช่เรื่องยากเย็นอะไรเลยที่พ่อแม่จะหาความรู้ความเข้าใจในคำสอนอิสลามที่ถูกต้องไม่ต้องสงสัยเลยว่าอิสลามให้ความสำคัญกับความรู้ยิ่งที่สุด ดังนั้นเรื่องการอบรมเลี้ยงดูลูกซึ่งเป็นเรื่องการสร้างคนรุ่นใหม่ที่จะนำความเข้มแข็งมาสู่ประชาชาติอิสลามอิสลามจึงได้วางแบบอย่าง แนวทางลำดับขั้นตอนความสำคัญไว้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

นี่เป็นความรู้ที่พ่อแม่จะต้องชวนขวนขวายให้ได้มาเป็นทุนเริ่มต้นพ่อแม่ที่มีความเข้าใจอิสลามอย่างลึกซึ้งย่อมเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการอบรมเลี้ยงดูลูกๆ อัลลอฮ์ซุบฮานะฮฺวะ ตะอาลาได้ตรัสไว้ว่า

أَمَّنْ هُوَ قَانَتْ آتَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ
 قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٩﴾

สุเราะฮ์ อัซ-ซุหม์ : 39/9

ผู้ที่เขาเป็นผู้รักดีในยามค่ำคืนในสภาพของผู้สujudและผู้ยืนละหมาดโดยที่เขาหัวนกราบต่อโลกอาคิเราะฮ์และหวังความเมตตาของพระเจ้าของเขา (จะเหมือนกับผู้ที่ตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์กระนั้นหรือ?) จงกล่าวเถิดมุฮัมมัด บรรดาผู้รู้และบรรดาผู้ไม่รู้จะเท่าเทียมกันหรือ? แท้จริงบรรดาผู้มีสติปัญญาเท่านั้นที่จะใคร่ครวญ

ท่านนบีศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “ความรู้ ความเข้าใจ” ในอิสลาม และ “ความดี” ในฐานะที่เป็นเงื่อนไขเอาไว้ว่า

((وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ))

(รายงานจาก บุครีและมุสลิม)

ผู้ใดที่อัลลอฮ์ประสงค์ให้ได้รับความดีพระองค์ก็จะให้ความเข้าใจต่อเขาในเรื่องของศาสนา

2) ความอิดลาศ - ความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮ์

การเลี้ยงดูให้ได้ผลนั้นมีใช้ให้ได้ผลตามที่เราคิดกันเอง แต่เป็นการให้ได้ผลตามมาตรฐานของอัลลอฮ์ซุบฮานะฮฺวะ ตะอาลา ดังนั้นการเลี้ยงดูในอิสลามให้ได้ผล เป็นการกระทำที่มุ่งแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ซุบฮานะฮฺวะ ตะอาลา

ด้วยเหตุนี้พื้นฐานแรกที่สำคัญที่สุดในการเลี้ยงดูลูกก็คือความบริสุทธิ์ใจ(อิกลาศ)ที่มีต่ออัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะ ตะอาลานั้นก็คือการทำงานทั้งหมดเป็นไปเพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะตะอาลาเท่านั้น

พื้นฐานข้อนี้เป็นหลักการใหญ่ที่สุดของคำสอนอิสลามเรียกว่า หลักการสร้างความบริสุทธิ์ต่อเตฮีดหรือเอกภาพของอัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะตะอาลาดังที่พระองค์ได้ตรัสไว้ว่า

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ
وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ ﴿١٠﴾

(สุเราะฮ์ อัล-บะยยินะฮ์ :98/5)

และพวกเขามีได้ถูกบัญชาให้กระทำอันใดนอกจากเพื่อเคารพ
ภักดีต่ออัลลอฮ์ เป็นผู้มีเจตนาบริสุทธิ์ในการภักดีต่อพระองค์
เป็นผู้อยู่ในแนวทางที่เที่ยงตรงและดำรงการละหมาด และจ่าย
ซะกาต และนั่นแหละคือศาสนาอันเที่ยงธรรม

นี่คือปัญหาอันดับแรกที่พ่อแม่ต้องซำระจิตใจของตัวเองให้พ้นจากการกระทำที่มีได้มุ่งสู่อัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะ ตะอาลาแต่เป็นการกระทำที่มุ่งไปที่มนุษย์ด้วยกัน

ผู้เขียนพบว่าพ่อแม่หลายคนกำลังให้ลูกเรียน ให้ลูกทำสิ่งต่างๆเพื่อชดเชยความหวังของเขาที่สูญหายไป พ่อแม่ไม่ได้ถามว่า อัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะ ตะอาลาต้องการให้เราเลี้ยงลูกแบบใดและให้เป็นอะไร? บางครั้งเรื่องดีๆอย่างเช่นการท่องจำอัล กุรอานก็ถูกนำมาสร้างการโอ้อวดระหว่างพ่อแม่คิดว่าลูกใครจำว่าลูกใครสุดท้ายการเลี้ยงลูกของพ่อแม่จำนวนมากเป็นการแข่งขันทับถมระหว่างกันและกันเสียมากกว่าการสร้างลูกให้เป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะ ตะอาลา

อันตรายเรื่องนี้เป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัวมาก เพราะผู้ที่ไม่มีความอิกลาศนั้นงานของเขาจะไม่ถูกตอบรับนั่นหมายความว่า การอบรมเลี้ยงดูลูกๆอันเป็นความดีงามอย่างยิ่งแต่หากไม่ได้เป็นไปเพื่อแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะ ตะอาลาแล้ว ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ล้มเหลว อัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะ ตะอาลาตรัสไว้ว่า

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ

كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

(สุเราะฮ์ อัล-กะฮ์ฟ :18/110)

จงกล่าวเถิดมุฮัมมัด “แท้จริง ฉันเป็นเพียงสามัญชนคนหนึ่งเยี่ยงพวกท่าน มีวะฮีย์แก่ฉันว่าแท้จริง พระเจ้าของพวกท่านนั้นคือพระเจ้าองค์เดียว ดังนั้น ผู้ใดหวังที่จะพบพระผู้เป็นเจ้าของเขา ก็ให้เขาประกอบการทำงานที่ดี และอย่างตั้งผู้ใดเป็นภาคีในการเคารพภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าของเขาเลย”

3) ความตักวา – ความยำเกรงต่ออัลลอฮ์

คำว่า ตักวา มักมีผู้แปลในภาษาไทยว่าความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะตะอะลา แม้ว่าเป็นการแปลที่ใช้ได้ แต่คำว่าตักวา มีความหมายกว้าง คำนี้ให้ความหมายว่า “การรับรู้ถึงการมองดูอยู่ของอัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะ ตะอะลาจนกระทั่งทำให้มีความยำเกรงพระองค์ส่งผลให้เป็นคนที่ไม่ออกห่างจากความชั่วพร้อมๆกับทำางานที่ดีทั้งในที่ลับและที่เปิดเผย”

ฉะนั้น “ตักวา” เป็นการสะท้อนการกระทำของมนุษย์ด้วยการเชื่อมโยงกับพระผู้สร้างนั่นเองเป็นการสะท้อนความศรัทธาให้เกิดขึ้นได้ในชีวิตที่เป็นจริงของมนุษย์ อัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะตะอะลาจึงตรัสกับผู้ศรัทธาว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾

(สุเราะฮ์ อาล อิมรอน :3/102)

โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงยำเกรงอัลลอฮ์อย่างแท้จริงเถิด และพวกเจ้าจงอย่าตาย เป็นอันขาดนอกจากในฐานะที่พวกเจ้าเป็นผู้มอบน้อมเท่านั้น

การมีตักวาจึงเป็นการแสดงถึง “แบบอย่าง” ของพ่อแม่ให้ลูกๆ ได้เห็นอย่างเป็นธรรมชาติ มิได้เกิดจากการฝืนใจปฏิบัติตามคำสอนอิสลามการมีตักวาจึงเป็นพื้นฐานในการอบรมด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกๆ

สำหรับผลในด้านอื่นๆที่ได้รับจากการศรัทธานั้นมีมากมายหลายประการแต่ประการหนึ่งที่ต้องจดจำไว้ก็คือ การที่อัลลอฮ์ซุบฮานะฮูวะ ตะอาลาจะประทาน “ทางออก” ต่อปัญหาต่างๆให้กับเราดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ
وَأَشْهِدُوا ذَوِي عَدْلٍ مِّنكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ
مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾

(สุเราะฮ์ อัล-ญะลาล :65/2)

ต่อเมื่อพวกนางได้อยู่จนครบกำหนดของพวกนางแล้ว ก็จงยับยั้งพวกนางให้อยู่โดยดี หรือให้พวกนางจากไปโดยดี และจงให้มีพยานสองคนเป็นผู้เที่ยงธรรมในหมู่พวกเจ้า และจงให้การเป็นพยานนั้นเป็นไปเพื่ออัลลอฮ์ ดังกล่าวมานั้นผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันอาคิเราะฮ์จะถูกตัดก่เดือนให้ถือปฏิบัติและผู้ใดยำเกรงอัลลอฮ์ พระองค์ก็จะทรงหาทางออกให้แก่เขา

4) มีสำนึกรับผิดชอบ

อิสลามย้ำถึงการที่มนุษย์ทุกคนมี “ปฏิสัมพันธ์” กับสิ่งต่างๆอย่างถูกต้อง การปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามสายสัมพันธ์ต่างๆไม่ว่าระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า มนุษย์กับมนุษย์ หรือกับสิ่งต่างๆ เรียกว่า ‘อมานะฮ์’ หรือพันธสัญญาซึ่งเป็นการมอบหมายภารกิจจากพระเจ้า

การมีสำนึกรับผิดชอบหรือการตระหนักถึงอมานะฮ์จึงเป็นเรื่องใหญ่ความสำนึกเช่นนี้หากเกิดกับใครทำให้คนๆนั้นสามารถเคลื่อนไหวปฏิบัติอามานะฮ์ที่เขามีต่อสิ่งต่างๆไม่ว่าต่อพระเจ้า ต่อมนุษย์หรือต่อสรรพสิ่งต่างๆได้ครบถ้วน

การมีอามานะฮ์จึงไม่ได้มีเฉพาะระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าเท่านั้นแต่ยังมีระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันผู้เขียนได้พบเห็นคนที่เคร่งครัดในเรื่องปฏิบัติศาสนกิจหลายๆคนแต่ขาดสำนึกรับผิดชอบในอามานะฮ์ที่มีต่อคนอื่นซึ่งทำให้เขาถูกมองว่าเป็นคนที่ไม่อาจไว้วางใจให้ทำอะไรได้ และมีภาพลักษณ์ที่ขาดความน่าเชื่อถือ

คนเป็นพ่อเป็นแม่ต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนมี อمانةอยู่นี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้
ให้งานการอบรมลูกๆขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี อัลลอฮฺซุบฮานะฮฺวะ ตะอาลาได้ตรัสถึงมนุษย์ทุกคนจะ
ถูกสอบถามถึงความรับผิดชอบของตนเอาไว้ว่า

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ

وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَكَلَّمْنَا نِعَمًا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

(สุเราะฮ์ อัน-นะหฺล : 16/93)

และหากอัลลอฮ์ทรงประสงค์ แน่อนพระองค์จะทรงทำให้พวก
เจ้าเป็นประชาชาติเดียวกัน แต่พระองค์จะให้ผู้ที่พระองค์ประสงค์
ค้หลงทาง และจะทรงชี้แนะทางแก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และ
แน่อน พวกเจ้าจะถูกสอบสวนถึงสิ่งที่พวกเจ้าได้กระทำไว้

ความสำนึกรับผิดชอบดังกล่าวจะทำให้คนเป็นพ่อเป็นแม่จัดหาความจำเป็นทุกอย่างเพื่อ
เลี้ยงลูกไม่เพียงแค่ปัจจัยทางวัตถุเท่านั้นแต่ยังเป็นเรื่องของการเลี้ยงลูกให้มีอิสลามเป็นทางนำอีก
ด้วย

5) มีความอดทนอดกลั้น

พ่อแม่ต้องเรียนรู้การอดทนอดกลั้นในการเลี้ยงลูกพ่อแม่ต้องมีความสุข
อ่อนโยนเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการสร้างผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงลูกๆ ผู้เขียนเห็นว่า
เด็กหลายๆ คนเป็นคนดีขึ้นมาเพียงเพราะพ่อแม่มีบุคลิกเป็นคนใจเย็นสุภาพอ่อนโยน เป็นพื้นฐาน
โดยที่ไม่ได้พูดจาสั่งสอนอะไรมากมาย (ดิน ปรัชพฤทธิ, 2533)

เป็นเรื่องเลวร้ายอย่างยิ่งที่พ่อแม่ผู้อบรมลูก แต่เป็นคนที่อารมณ์ร้อน โกรธง่ายและโมโหร้าย
พ่อแม่บางคนทำร้ายลูกช่วงเป็นภาพที่หดหู่เป็นที่สุดความโกรธและความโมโหร้ายนำไปสู่การ
กระทำที่รุนแรงมากมายในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากความโกรธได้เกิดขึ้นกับพ่อแม่ผู้ปกครองที่
เลี้ยงดูเด็กๆ อาจนำไปสู่เรื่องเศร้าที่สุดในชีวิตก็ได้

คำสอนอิสลามจึงย้ำให้มีความอดทน โดยที่มักจะกล่าวคู่กับการให้อภัยเสมอตามความ
เข้าใจของคนทั่วไป คนที่อดทนมักจะเป็นคนที่ต้องเก็บกอดอารมณ์ความรู้สึกอิสลามจึงย้ำการให้อภัย
ควบคู่ไปด้วย เพื่อไม่ให้เกิดการสะสมของอารมณ์ดังที่อัลลอฮฺซุบฮานะฮฺวะ ตะอาลาได้ตรัสไว้ว่า

﴿٤٣﴾ وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

(สุเราะฮ์ อັซ-ซุรอ :42/43)

และแน่นอนผู้ที่อดทนและให้อภัยแท้จริงนั่นคือ ส่วนหนึ่ง
จากกิจการที่หนักแน่นมั่นคง

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ

عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾

(สุเราะฮ์ อาล อิมรอน :3/134)

คือบรรดาผู้ที่บริจาคทั้งในยามสุขสบาย และในยามเดือด

ร้อน และบรรดาผู้ข่มโทษและบรรดาผู้ให้อภัยแก่เพื่อนมนุษย์

และอัลลอฮ์นั้นทรงรักผู้กระทำดีทั้งหลาย

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿١٦٦﴾

(สุเราะฮ์ อัล-อะฮฺรอฟ :7/199)

เจ้า(มุฮัมมัด)จงยึดถือไว้ซึ่งการอภัยและจงใช้ให้กระทำความ

ชอบและจงพินหลังให้แก่ผู้เขลาทั้งหลายเถิด

นอกจากนี้ท่านเราะซูลตลอดสุต้อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมยังได้สอนถึงวิธีการระงับความ
โกรธในทางปฏิบัติด้วยท่านได้กล่าวว่า

((إِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ قَائِمٌ فَلْيَجْلِسْ، فَإِنْ ذَهَبَ عَنْهُ الْغَضَبُ وَإِلَّا فَلْيَضْطَجِعْ))

(รายงานจาก อับู ดาวูด)

เมื่อคนใดคนหนึ่งในหมู่พวกท่านโกรธหากเขากำลังยืนอยู่

ก็ให้เขานั่งลง แล้วความโกรธก็จะหายไปและหากว่ายัง

ไม่เป็นเช่นนั้น (ยังไม่หายโกรธ) ก็ให้เขานอนลง

เนื่องจากเด็ก ๆ มักจะเอาแต่ใจตัวเองบางครั้งยังขาดการใช้เหตุผลสิ่งเหล่านี้มักกระตุ้นอารมณ์โกรธของพ่อแม่ผู้ปกครองได้ง่าย ดังนั้น การรู้จักยับยั้งจากอารมณ์โกรธการฝึกฝนให้เป็นคนอดทนอดกลั้น การรู้จักให้อภัยจึงเป็นเรื่องพื้นฐานของพ่อแม่ผู้ปกครอง

2.4.1.2 ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูลูก

คนเรามักจะเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่าเด็กเปรียบเสมือนผ้าขาวจะยอมสีอะไรลงไปก็ติดง่ายทั้งนั้น คำเปรียบเทียบบ้างกล่าวชี้ให้เห็นว่าการอบรมสั่งสอนคนในวัยเด็กย่อมเกิดผลดีกว่า เมื่อเด็กโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่แล้วในทำนองเดียวกันถ้าแต่ละครอบครัวได้อบรมเลี้ยงดูลูกตั้งแต่อายุยังน้อยก็จะทำให้ลูกเติบโตขึ้นพร้อมกับรู้ว่าอะไรดีอะไรไม่ดีหรืออะไรควรทำและไม่ควรทำส่วนครอบครัวที่ไม่เห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูลูกโดยคิดว่าให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียนแล้วนิสัยไม่ดีบางอย่างอาจจะติดตัวเด็กอย่างถาวรก็ได้ ทั้งนี้เพราะช่วงแรกเกิดจนถึงอายุ 3 ปีจะเป็นระยะที่เด็กมีความรู้สึกนึกคิด มีนิสัยต่าง ๆ เกิดขึ้น ซึ่งมีความสำคัญต่ออนาคตของลูกมากพ่อแม่ควรตระหนักเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู มีดังนี้คือ (ถนอม มากะจันทร์, 2539)

1) การเลี้ยงดูลูกแบบเผด็จการ

ในการเลี้ยงดูลูกพ่อแม่แต่ละรายจะมีวิธีการเลี้ยงดูแตกต่างกันออกไปตามแต่ที่ตนเองจะเห็นว่าเป็นการเลี้ยงดูที่ดีที่สุดบางครอบครัวมีความคิดเห็นว่า ลูกๆ ควรเชื่อฟังผู้ใหญ่อย่างสิ้นเชิง ไม่ควรโต้แย้งหรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ สิ่งผู้ใหญ่หรือพ่อแม่สั่งให้ทำต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ ลูกๆ มีหน้าที่รับคำสั่งและทำตามคำสั่งเท่านั้นเมื่อใดลูกทำผิดในสายตาของพ่อแม่แล้วก็จะได้รับการดุว่ากล่าว และถูกลงโทษทันที การตัดสินใจว่าลูกทำถูกหรือผิด เป็นความคิดเห็นของพ่อแม่แต่เพียงฝ่ายเดียวการเลี้ยงดูลูกตามแบบอย่างนี้ที่กล่าวเกิดขึ้นเพราะพ่อแม่มีความเชื่อว่าตนเองอาบน้ำร้อนมาก่อนลูก ย่อมรู้อะไรดี – อะไรชั่วมากกว่าลูกๆ จึงต้องทำตามที่ตนเองสั่งเท่านั้นและเชื่อว่าการเลี้ยงดูแบบนี้จะทำให้ลูกมีระเบียบวินัยอ่อนสอนง่ายและเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่การเลี้ยงดูแบบนี้ เรียกว่าเป็นการเลี้ยงดูแบบเผด็จการจากการศึกษาของผู้รู้ต่าง ๆ พบว่าการเลี้ยงดูแบบเผด็จการเป็นวิธีที่ไม่เหมาะสมกับโลกยุคปัจจุบันทั้งนี้เพราะไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ต่างมีความคิดและเหตุผลเป็นของตนเองทุกคนย่อมไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาบังคับหรือสั่งให้ปฏิบัติตามที่ผู้อื่นต้องการทุกกรณีนอกจากนี้ยังไม่เป็นการสร้างเสริมความคิด ในการเป็นพลเมืองของชาติตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับผลที่เกิดขึ้น โดยตรงกับลูกที่พ่อแม่เลี้ยงดูตามแบบเผด็จการพบว่าเมื่อลูกเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วอาจจะมีนิสัยที่ไม่สมควรเกิดขึ้นหลายอย่าง เช่น เป็นคนก้าวร้าวเผด็จการเหมือนพ่อแม่ เป็นคนที่ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ต้องคอยรับฟังคำสั่งจากผู้อื่นก่อน อาจจะเป็นคนที่ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นิสัยเหล่านี้จะบั่นทอนความก้าวหน้าในอนาคตของเด็กได้ เป็นต้น

2) การเลี้ยงดูลูกแบบปล่อยปละละเลย

เราจะพบว่าบางครอบครัวเลี้ยงดูลูกแบบเข้มงวดกวดขันหรือแบบเผด็จการแต่บางครั้งครอบครัวอาจจะมีการเลี้ยงดูในแบบที่มีลักษณะตรงกันข้าม คือปล่อยให้ลูกมีอิสระเสรีภาพที่จะทำอะไร ๆ ตามใจตัวเอง ลูกจะทำผิดหรือทำลูกพ่อแม่ก็ไม่สนใจสั่งสอนอบรม เราอาจเรียกการเลี้ยงดูแบบนี้ว่าการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (ธรรมรส โชติคุณุชร, 2536) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพ่อแม่บางคนมีการกิจในการทำหาเลี้ยงชีพรัดตัวเกินไปจนไม่มีเวลาพอที่จะเอาใจใส่ลูกอย่างใกล้ชิดได้ ลักษณะเช่นนี้อาจจะเกิดกับครอบครัวที่ร่ำรวยหรือยากจนก็ได้บางครั้งพ่อแม่อาจจะชดเชยการขาดความเอาใจใส่ต่อลูกโดยการให้เงินลูกใช้ตามความพอใจคบเพื่อนได้ตามสะดวก และดำเนินชีวิตตามความต้องการของตนเองการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยนั้นถ้าพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วบางคนอาจคิดว่าเป็นวิธีการที่ดี เพราะคนเราน่าจะมีอิสระเสรีภาพในตัวเองที่จะทำอะไร ๆ ตามที่ตนต้องการแต่ความเป็นจริงนั้นการเลี้ยงดูแบบนี้ก่อให้เกิดผลร้ายต่อตัวเด็กเอง และต่อสังคมมากกว่าเกิดผลดีที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะว่าคนเรากว่าจะเติบโตเป็นคนดี รู้จักสิ่งที่ถูกและผิดรู้จักสิ่งที่ควรและไม่ควรนั้น ต้องได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ในแบบอย่างที่ถูกที่ควรครอบครัวที่เลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยจะส่งผลให้เด็กเกิดนิสัยไม่ดีหลายประการ เช่น การเอาแต่ใจตนเอง ขาดระเบียบวินัยขาดความมีสัมมาคารวะขาดความรับผิดชอบเป็นต้นและถ้าครอบครัวใดให้เงินลูกไว้จับจ่ายตามความพอใจด้วยแล้ว ลูกมักจะไม่เห็นคุณค่าของเงิน นอกจากนี้ ผลกระทบอาจจะเกิดขึ้นตามมาอีก เช่นการคบเพื่อนที่ไม่ดีการไปมั่วสุมในสถานที่ที่ไม่สมควรต่าง ๆ ตลอดจนอาจเป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดได้

3) การเลี้ยงดูลูกแบบคุ้มครองเกินไป

เป็นธรรมดาที่พ่อแม่ทุกคนย่อมมีความรักและห่วงใยลูกของตน แต่พ่อแม่บางคนอาจจะทุ่มเทความรักความเอาใจใส่เป็นพิเศษแก่ลูก บางคนหรือบางกรณี เช่น การมีลูกคนเดียว ลูกคนแรก ลูกคนสุดท้องหรือลูกที่มีเพศอย่างที่ตนรอคอยมานานการเลี้ยงดูลูกแบบนี้พ่อแม่จะดูแลเอาใจใส่ลูกทุกอย่างก้าวไม่ว่าจะเป็นการกิน การนอน หรือการกระทำใด ๆ จะอยู่ในสายตาของพ่อแม่เสมอ พ่อแม่จะเห็นลูกเป็นเด็กเล็ก ๆ ที่ต้องดูแลตลอดเวลาและไม่ยอมให้ลูกพบกับความยากลำบากไม่ว่ากรณีใด ๆ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527) การเลี้ยงดูลูกตามแบบนี้เรียกว่าแบบคุ้มครองเกินไปหรือชาวบ้านเรียกกันว่าแบบไข่ในหิน คือต้องดูแลประคับประคองทุกฝีก้าวนั่นเองการเลี้ยงดูลูกแบบคุ้มครองเกินไปนั้นจะเห็นว่ายังไม่ค่อยเหมาะสมนักทั้งนี้เพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่ต้องการเป็นตัวของตัวเองไม่อยากจะให้ใครมาวุ่นวายกับชีวิตของตนเองมากเกินไปแม้ว่าคน ๆ นั้นจะเป็นพ่อแม่หรือมีความรักความห่วงใยต่อตนมากเพียงไรก็ตามเป็นความจริงที่ว่าพ่อแม่ทุกคนรักและห่วงใยลูก

แต่การแสดงออกของความรักและความห่วงใยควรอยู่ในขอบเขตของความพอดีการเลี้ยงดูลูกแบบ
คุ้มครองเกินไปนั้น

ในช่วงแรก ๆ ลูกอาจจะมีความพอใจอบอุ่นที่พ่อแม่รักและเอาใจใส่ตนเองแต่
ต่อมาลูกอาจจะรู้สึกอึดอัดที่พ่อแม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับชีวิตเขาทุกฝีก้าวการเลี้ยงดูลูกแบบนี้จะส่งผลเสีย
แก่เด็กหลายประการ เช่นเด็กจะกลายเป็นคนขาดความมั่นใจในตนเองไม่อดทนต่อความยากลำบาก
ไม่ต่อสู้ชีวิต ไม่กล้าตัดสินใจจิตใจอ่อนแอ คอยแต่จะพึ่งพาผู้อื่นตลอดเวลา การเลี้ยงดูแบบนี้
เรียกว่าเป็นการเลี้ยงแบบไม่รู้จักโต

4) การเลี้ยงดูลูกแบบประชาธิปไตย

การเลี้ยงดูลูกแบบประชาธิปไตยนั้นพ่อแม่จะต้องเป็นคนใจกว้าง มีเหตุผล ถ้าลูก
ทำผิดก็จะอบรมสั่งสอน หรือแม่จะมีการลงโทษก็จะชี้แจงความผิดก่อนและไม่ลงโทษด้วยอารมณ์
พร้อมทั้งให้ออกาสลูกที่จะชี้แจงเหตุผลของตนด้วยการเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่จะไม่เข้มงวดเกินไป
และขณะเดียวกันก็ไม่ปล่อยลูกจนเกินไปถ้าครอบครัวหรือสมาชิกมีปัญหาอะไรก็จะช่วยกัน
แก้ปัญหา พ่อแม่จะไม่ถือว่าลูกเป็นเด็กเล็ก ๆ ตลอดเวลาแต่จะให้ลูกมีโอกาสแสดงความสามารถ
และยอมรับในเหตุผลของลูก (ราสี ทองสวัสดิ์, 2527) ถ้าเห็นว่าเป็นเหตุผลที่ดีการเลี้ยงดูแบบนี้
ก่อให้เกิดผลดีหลายประการ เช่น เด็กจะมีสุขภาพจิตดี มีวินัยใน ตนเองมีความเชื่อมั่นในตัวเอง กล้า
ตัดสินใจ กล้าจะกระทำในสิ่งที่ถูกที่ควรรับฟังเหตุผลของผู้อื่นและทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ของ
สังคม

สรุปได้ว่า อิสลามได้มีแบบอย่างมากมายในการอบรมบุตรซึ่งมีทั้งการปฏิบัติ และ
วณะของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ และจากวงศ์วานอะฮ์ลุลบัยต์ (อภัยอิสลาม) ของท่านศาสดา ﷺ
ซึ่งท่านเหล่านั้นได้แสดงและกล่าวเอาไว้เพื่อให้ผู้ที่ประสงค์จะอบรมบุตรให้อยู่ในแนวทางแห่งพระ
ผู้เป็นเจ้าของได้ปฏิบัติตามการใช้ชีวิตของบุคคลเหล่านั้น คือการใช้ชีวิตแห่งพระผู้เป็นเจ้าของเนื่องจากพวก
เขาคือคนของพระผู้เป็นเจ้าของเป็นการใช้ชีวิตที่เต็มไปด้วยความเป็นสิริมงคล เป็นแบบอย่างแก่
มนุษยชาติตลอดกาล

2.4.2 ด้านการอาสาสมัครของผู้ปกครอง

การที่ผู้ปกครองอาสาสมัครสละเวลาและนำความเชี่ยวชาญหรือความสามารถต่างๆ เข้ามาช่วยกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก พัฒนาคู บุคลากรพัฒนาสถานศึกษาและพัฒนาหรือเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเอง ช่องทางที่โรงเรียนได้จัดให้ผู้ปกครองอาสาสมัครเข้ามา

2.4.2.1. ความหมายของอาสาสมัคร

นักวิชาการได้ให้ความหมายของ “การอาสาสมัคร” ไว้ในทำนองเดียวกันคือ เดอวิลล์และมันเดย์ (Dervill & Munday อ้างถึงใน เกตุสุขเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 84) ให้ความหมายการอาสาสมัครว่าหมายถึงบุคคลที่ทำงานด้านการให้บริการโดยไม่มีค่าตอบแทนและลักษณะงานที่ทำนั้นมีระเบียบแบบแผนและเป็นทางการส่วน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534 : 14) ให้ความหมายว่าอาสาสมัครหมายถึงผู้ที่สละเวลาทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์โดยคำนึงถึงเวลาว่าง ความสามารถและความถนัดที่ตนเองมีอยู่ซึ่งมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานก็เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมองค์การหรือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนโดยไม่มีค่าจ้างตอบแทนในการทำงานและมีได้ยี่งงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นอาชีพทั้งนี้การปฏิบัติงานดังกล่าวอาจจะเป็นการให้บริการทั้งทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ซึ่งสอดคล้องกับ สมพร เทพสิทธิ์ (2541 : 1) ให้ความหมายว่าอาสาสมัครหมายถึงผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินนอกจากอาสาสมัครหมายถึงบุคคลซึ่งเป็นรูปธรรมแล้วยังหมายถึงจิตและวิญญาณของอาสาสมัครซึ่งเป็นนามธรรมด้วยและในราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 1370) คำว่าอาสาสมัครหมายถึงบุคคลที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจเช่นเข้าเป็นอาสาสมัครจาก ความหมายที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าอาสาสมัครหมายถึงผู้ที่อุทิศตนทำงานอย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นทางการแก่ส่วนรวมหรือองค์การเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมหรือองค์การโดยไม่หวังผลตอบแทนในการทำงาน

2.4.2.2. ความสำคัญของอาสาสมัคร

การมีอาสาสมัครมาช่วยงานในสถานศึกษาเป็นการช่วยลดภาวะของผู้ปฏิบัติการสอนประจำที่อยู่ในสถานศึกษาลงบ้างและทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้นแต่บางครั้งเวลาและโอกาสไม่ได้เอื้ออำนวยให้ผู้ปกครองอาสาสมัครเข้าร่วมได้ทุกครั้งดังนั้นสถานศึกษายังจำเป็นต้องจัดตารางเวลาที่เหมาะสมเพื่อช่วยกระจายให้อาสาสมัครต่างๆ มาร่วมงาน

ได้อย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับความต้องการแต่ละช่วงเวลาผลดีของการมีผู้ปกครองอาสาสมัคร มีดังนี้ (Daniel & Rayna อ้างถึงใน เกตุสุขเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 85)

1) ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองกับผู้บริหารสถานศึกษาและ ผู้ปฏิบัติการสอนดีขึ้น

2) การมีอาสาสมัครทำให้ดูแลเด็กได้มากขึ้นซึ่งจะช่วยให้ทักษะในการเรียนรู้ดีขึ้นและเด็กได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นรายบุคคลมากขึ้นส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาอารมณ์ สังคมและพฤติกรรมของเด็ก

3) เด็กจะมีพัฒนาการด้านการสื่อสารกับผู้ใหญ่ทั้งด้านการสื่อสารภาษา และความไว้วางใจต่อบุคคลภายนอก

4) ผู้ปฏิบัติการสอนและสถานศึกษาได้เรียนรู้แนวทางและกิจกรรมที่หลากหลายในการดูแลเด็กจากผู้ปกครองที่มีประสบการณ์

5) เป็นการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลเด็ก กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการอาสาสมัครเอปส ไตน์ (Epstein, 1995 อ้างถึงใน พัชรี สวนแก้ว, 2538) ได้เสนอตัวอย่างเพื่อนำไปปฏิบัติกิจกรรม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการอาสาสมัครดังนี้

1) มีโครงสร้างอาสาสมัครช่วยผู้ปฏิบัติการสอนผู้บริหารนักเรียน ผู้ปกครอง

2) มีห้องให้ผู้ปกครองหรือศูนย์อาสาสมัครเพื่อทำงานพบปะประชุมและเป็นแหล่งข้อมูลให้ผู้ปกครอง

3) มีไปรษณียบัตรสำรวจความสามารถเวลาของอาสาสมัครทุกปี

4) มีแหล่งข้อมูลให้ทุกคนรอบรู้เช่นรายชื่อผู้ปกครอง เบอร์โทรศัพท์ (Epstein, 1995 อ้างถึงใน พัชรี สวนแก้ว, 2538) ยังได้คาดหวังผลที่จะได้รับจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการอาสาสมัครดังนี้

1.) ผลที่ได้รับต่อผู้ปกครองคือ

1.1) ผู้ปกครองเข้าใจงานของผู้ปฏิบัติการสอนและเพิ่มการช่วยเหลือสถานศึกษาและอาณางานของสถานศึกษากลับไปทำที่บ้าน

1.2) ผู้ปกครองมั่นใจในความสามารถที่จะทำงานให้สถานศึกษา และเด็กหรือปรับปรุงการศึกษาของตนเอง

1.3) ผู้ปกครองตระหนักว่าสถานศึกษายินดีต้อนรับผู้ปกครอง และครอบครัวมีค่าต่อสถานศึกษา

1.4) ผู้ปกครองได้เพิ่มทักษะเฉพาะของอาสาสมัคร

2. ผลที่ได้รับต่อผู้ปฏิบัติการสอนคือ

2.1) ผู้ปฏิบัติการสอนได้เรียนรู้หนทางมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองแบบใหม่ๆรวมทั้งกับผู้ปกครองที่ไม่ได้เป็นอาสาสมัครด้วย

2.2) ผู้ปฏิบัติการสอนตระหนักในความสามารถและความสนใจในสถานศึกษาและเด็กของผู้ปกครอง

2.3) ผู้ปฏิบัติการสอนได้เพิ่มความสนใจในนักเรียนเป็นส่วนตัวเมื่อได้รับความช่วยเหลือจากอาสาสมัครสำหรับบริบทของสังคมไทยนั้นกลุ่มงานปฏิบัติการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 72) ได้สรุปและสังเคราะห์กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการอาสาสมัครดังนี้

1. ด้านพ่อแม่ผู้ปกครอง

1.1) ให้ความร่วมมือเป็นอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษาเช่นเป็นครูพ่อแม่ในการสอนหรืออบรมวิชาการต่างๆตามความถนัดหรือเชี่ยวชาญให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านปัจจัยเพื่อพัฒนาบุคลากรผู้ปฏิบัติการสอนของสถานศึกษาในการฝึกอบรมและพัฒนาด้านวิชาการต่างๆการลงมือช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาการช่วยฝึกทักษะการกีฬาแก่นักเรียนการเข้ามาดูแลด้านโภชนาการในสถานศึกษา เป็นต้น

1.2) จัดตั้งกลุ่มชมรมสมาคมผู้ปกครองสถานศึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง

1.3) สร้างและขยายเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครองด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายทั้งภายในสถานศึกษาและระหว่างสถานศึกษา

2. ด้านสถานศึกษา

2.1) สสำรวจข้อมูลผู้ปกครองในเรื่องความรู้ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญด้านต่างๆพร้อมทั้งระดับความสนใจและเวลาที่จะอุทิศให้ในกิจกรรมการศึกษา

2.2) จัดทำห้องทำงานให้อาสาสมัครอย่างเหมาะสม

2.3) สร้างบรรยากาศเป็นมิตรกับผู้ปกครอง

2.4) มอบรางวัลคำชมเชยแก่อาสาสมัคร

2.5) ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง

2.6) ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายผู้ปกครองด้วยวิธีการต่างๆ เช่นการให้ใช้สถานที่ประชุมการออกหนังสือเชิญการเป็นวิทยากรบรรยาย เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544 : 26 - 27) เสนอกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการอาสาสมัครดังนี้

1) ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่สถานศึกษาถึงความรู้ความสามารถ ความชำนาญและเชี่ยวชาญของตนเองตลอดจนสละเวลาที่จะช่วยเหลือสถานศึกษาเพื่อให้ความรู้ และทำกิจกรรมการศึกษาร่วมกับผู้ปฏิบัติการสอนและสถานศึกษา

2) ให้ความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน

3) มีส่วนร่วมของกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับห้องเรียน แก่ผู้เรียนตามความรู้ความสามารถและความชำนาญของตน

4) จัดตั้งกลุ่มชมรมสมาคมผู้ปกครองเพื่อเป็นพลังและเครือข่ายที่จะช่วยกันผลักดันการมีส่วนร่วมกับสถานศึกษา

5) สร้างและขยายเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครองรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทั้งภายในสถานศึกษาและระหว่างสถานศึกษา

สรุปได้ว่ากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของ เอปส ไตน์ และของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับกิจกรรมการอาสาสมัคร ประกอบด้วยอาสาสมัครทำกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา การจัดตั้งกลุ่มชมรมเครือข่ายผู้ปกครองพร้อมทั้งสร้างและขยายเครือข่ายผู้ปกครองอาสาสมัครเป็นผู้ช่วยครูหรือครูสอนนักเรียนสอนบุคลากรเป็นวิทยากรให้การอบรมตามความถนัดและอาสาสมัครเป็นผู้ช่วยฝึกทักษะด้านกีฬาดนตรีศิลปะ โภชนาการ

2.4.3 ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน

คือ ผู้ปกครองช่วยเด็กๆ ในการทำการบ้าน และตั้งเป้าหมายทางการศึกษาให้แก่เด็ก รวมถึงการทำกิจกรรมร่วมกับเด็กเพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ของเด็กที่โรงเรียนและที่บ้าน ทำให้เด็กเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ได้รับการเรียนรู้ในแง่มุมรายละเอียดที่ต่างกัน เห็นว่าการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดเฉพาะที่โรงเรียนเกิดความต่อเนื่องในการฝึกทักษะและการเรียนรู้

2.4.3.1 ความหมายของการเรียนรู้ที่บ้าน

การเรียนรู้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือการฝึกหัดซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ด้วยและสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดคือบ้าน

2.4.3.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ที่บ้าน

ครอบครัวเป็นสถานศึกษาตามธรรมชาติของเด็กเด็กเรียนรู้จากครอบครัวโดยกระบวนการธรรมชาติในขณะที่เราให้ความสำคัญกับการศึกษาในระดับสถานศึกษาอย่างมากแต่การศึกษาวិเคราะห์เรื่องการใช้เวลาของผู้เรียนพบว่าเด็กใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่บ้านกับครอบครัวเด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ในห้องเรียนเพียงร้อยละ 19 ของเวลาทั้งหมดดังนั้นเด็กสามารถเรียนรู้นอกห้องเรียนถึงร้อยละ 81 ของเวลาทั้งหมดเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นได้ว่าเวลาในสถานศึกษากับเวลาที่เด็กมีจริงในชีวิตประจำวันนั้นต่างกันมาก (อาภา ภมรบุตร, 2545 : 77) แต่พ่อแม่จำนวนมากพึงใจว่าการศึกษาเล่าเรียนคือการส่งลูกเข้าสถานศึกษาจึงไม่ได้เตรียมการอะไรมากกว่าเลี้ยงดูให้อาหารเครื่องนุ่งห่มและความรักความสามารถในการเรียนรู้และทักษะในหลายๆด้านของเด็กขึ้นอยู่กับโอกาสที่เด็กจะได้รับจากผู้ปกครองที่จะจัดสภาพแวดล้อมที่ดีแก่เด็กความสามารถในการเรียนรู้ความเชื่อมั่นในตนเองเจตคติที่ดีเหล่านี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่เด็กจะเรียนรู้จากพ่อแม่ผู้ปกครองและมีอิทธิพลต่อเด็กไปตลอดชีวิต (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2541 : 77)

2.4.3.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่บ้าน

เบลล์และกรีดเดอร์ (Bell & Gredler อ้างถึงในเกตุสุเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 92 - 93) ได้แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

1) กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองซึ่งสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์จะเป็นเงื่อนไขสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากผลการเรียนรู้ นั่นๆการเรียนรู้จะมีความถี่มากขึ้นหากได้รับการเสริมแรง

2) กลุ่มปัญญานิยม(Cognitivism) นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าทุกคนมีธรรมชาติที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนการเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติผู้สอนจึงมีหน้าที่จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

3) กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะนำตนเองและพึ่งตนเองได้มีอิสระเสรีภาพในการเลือกทำสิ่งต่างๆที่จะไม่ทำให้ผู้อื่นหรือตนเองเดือดร้อนจากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของทั้ง 3 กลุ่มจะพบว่าสภาพแวดล้อมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้สภาพแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุดก็คือบ้านครอบครัวแต่ละครอบครัวจึงจัดเป็นสภาพแวดล้อมสำคัญต่อการพัฒนาและการเจริญเติบโตของเด็กครอบครัวจึงมีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กทั้งด้านความคิดการกระทำและการเจริญเติบโตของเด็ก (จรรยา สุวรรณทัต,2545 : 12)

2.4.3.4 .ทฤษฎีสภาพแวดล้อมครอบครัว

แนวคิดทฤษฎีสภาพแวดล้อมครอบครัวมีรากฐานมาจากแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์(Home Economics) ที่ผสมผสานแนวคิดทางมนุษยนิเวศ (Human Ecological Approach) ในการศึกษาการจัดการครอบครัวอย่างกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยเชื่อว่าครอบครัวและสภาพแวดล้อมเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์กันและต่างก็อิทธิพลต่อกันสภาพแวดล้อมของครอบครัวนั้น (Family Ecology) หมายถึงบริบทต่างๆที่อยู่แวดล้อมครอบครัวและมีสัมพันธ์กันซึ่งได้แก่ระบบนิเวศครอบครัวระบบนิเวศมนุษย์จะเห็นว่าระบบนิเวศเป็นสภาพแวดล้อมทั้งกายภาพและทางจิต - สังคมโดยองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมครอบครัวมีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ (Bronfenbrenner อ้างถึงใน เกตุสุขเดช กำแพงแก้ว,2547 : 93)

1) สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Human-built Environment) เป็นสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเช่นอุปกรณ์เครื่องใช้สาธารณูปโภคต่างๆ

2) สภาพแวดล้อมทางสังคม – วัฒนธรรม (Social-cultural Environment) เป็นสภาพแวดล้อมครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ทางจิต - สังคมต่อครอบครัวเช่นรูปแบบของวัฒนธรรมภาษาาระบบต่างๆในสังคมซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการสื่อสารการจัดระเบียบของสังคม

3) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและชีวภาพ (Natural Physical - Biological Environment)เป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและชีวภาพที่เป็นธรรมชาติอยู่แวดล้อมครอบครัวซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติในทำนองเดียวกันพาดิ สัตตะกลิน,2531 (อ้างถึงใน เกตุสุขเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 94) ได้แบ่งสภาพแวดล้อมออกเป็น 3 แบบ คือ

3.1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายการเจ็บป่วยการเกิดโรคตลอดจนอุบัติเหตุเช่นสภาพบ้านที่ไม่ถูกสุขลักษณะน้ำดื่ม น้ำใช้ อาหาร ส้วม ขยะมูลฝอยและสิ่งแวดลอมรอบๆที่อยู่อาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

3.2) สภาพแวดล้อมทางจิตใจมีอิทธิพลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตเนื่องจากแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละกลุ่มคนในเรื่องความเชื่อต่างๆที่เกี่ยวกับการรับประทานอาหารการเจ็บป่วยจะมีผลต่อสุขภาพกายนอกจากนี้แล้วแบบแผนของครอบครัวการดูแลเอาใจใส่การให้ความรักความอบอุ่นการตอบสนองความต้องการเป็นปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลในการสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กในรูปของกิจกรรมต่างๆอันมีผลต่อสุขภาพจิตและส่งผลมายังสุขภาพกายในที่สุด

3.3) สภาพแวดล้อมทางสังคมได้แก่การอบรมเลี้ยงดูแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กเนื่องจากเด็กยังต้องการความช่วยเหลือจากพ่อแม่ผู้ปกครองในทุกๆเรื่องดังนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองจึงมีความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นอย่างมากสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเลี้ยงดูเด็กก็คือสภาพแวดล้อม

4) อาหารเด็กต้องได้รับอาหารที่เหมาะสมกับวัยต้องได้รับอาหารครบทุกหมู่ในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของร่างกายความสะอาดในการเตรียมปรุงอาหารลดจนการปรุงอาหารโดยไม่ให้เสียคุณค่าทางโภชนาการ

5) การสนองตอบความต้องการทางอารมณ์เด็กต้องการความรักความอบอุ่นต้องการยอมรับการให้ออกาสเป็นตัวของตัวเองการชื่นชมเมื่อประสบความสำเร็จการเรียนรู้จากการสอนและฝึกให้ฉลาดอย่างมีเหตุผลพ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องสนองตอบความต้องการดังกล่าวข้างต้นอย่างเหมาะสมแก่เด็กเพราะจะทำให้เด็กเกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจสติปัญญาพฤติกรรมที่เหมาะสม (บุญเยี่ยม จิตรดอน, 2532 : 362 - 363) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประสบการณ์และความสามารถในการเรียนรู้ที่ผู้ปกครองควรรจัดมี 4 เรื่องได้แก่

5.1) สถานที่ที่เป็นสภาพแวดล้อมที่มีส่วนสัมพันธ์กับประสบการณ์ของเด็กช่วยขยายประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวางขึ้นเด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงผู้ปกครองควรส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสให้เห็นเองได้ฟังจากการเล่าได้เข้าไปสำรวจอย่างใกล้ชิดได้ไปเที่ยวสถานที่นั้นๆ

5.2) วัสดุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆเป็นสิ่งแวดลอมที่ช่วยเสริมประสบการณ์เป็นสื่อที่ช่วยจูงใจและเป็นเครื่องล่อให้เด็กได้ปฏิบัติอยู่เสมอเป็นเครื่องมือที่ทำให้ทั้งความรู้ความบันเทิงและกระตุ้นความคิดอ่านทำให้เด็กรู้จักโลกภายนอกของเด็กมากขึ้นช่วยให้การ

ปฏิบัติงานคล่องแคล่วองไวช่วยเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ส่งเสริมให้มีทักษะนอกจากนี้ยังช่วยแก้ไขและพัฒนาบุคลิกภาพช่วยให้เด็กมีท่าทางลีลาที่น่าดูทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ปกครองต้องรู้จักเลือกจัดหาวัสดุสิ่งของเหล่านี้ที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ด้วย

5.3) บุคคลเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญมากต่อเด็กเด็กจะเลียนแบบจากการกระทำของบุคคลที่แวดล้อมเด็กจึงจำเป็นต้องทำตัวอย่างที่ดีตลอดเวลาทั้งกิริยาท่าทางการพูดจาและทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกให้เด็กเห็น

5.4) เหตุการณ์เป็นสภาพแวดล้อมที่ผู้ปกครองจะนำมาช่วยในการส่งเสริมประสบการณ์ให้เด็กได้เห็นสิ่งต่างๆรอบตัวอาจเป็นเหตุการณ์ที่เกิดตามธรรมชาติหรือเหตุการณ์ประเพณีที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งล้วนเป็นประโยชน์ในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กเป็นอย่างยิ่งทำให้เด็กสนใจเรียนรู้ได้เร็วและจดจำได้ง่ายการเตรียมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับเด็กต้องครบถ้วนทุกด้านทั้งทางจิตใจสติปัญญาร่างกายและสังคมไม่ใช่สภาพแวดล้อมทางกายภาพเท่านั้นหากแต่ยังรวมรวมถึงสภาพแวดล้อมลักษณะสำคัญอีก 6 ลักษณะดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 48)

1. ความพร้อมของพ่อแม่ผู้ปกครองได้แก่แรงบันดาลใจความสนใจของพ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานความสามารถในการวางแผนการศึกษา

2. รูปแบบของคุณภาพของภาษาหมายถึงคุณภาพของภาษาที่พ่อแม่ผู้ปกครองใช้อย่างสม่ำเสมอในครอบครัว

3. ทำที่และการชี้นำทางวิชาการหมายถึงทำที่ที่เหมาะสมในการอบรมสั่งสอนการให้ข้อมูลทางวิชาการและแม่แต่ทางสังคมที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน

4. ความกระตือรือร้นของครอบครัวได้แก่ลักษณะของกิจกรรมของครอบครัวทั้งภายในและภายนอกงานอดิเรกการใช้เวลาในการดูโทรทัศน์และสื่ออื่นๆการใช้ประโยชน์จากหนังสือและห้องสมุดจากแหล่งต่างๆ

5. กิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ได้แก่ลักษณะของของเล่นประเภทของของเล่นเวลาที่ใช้ในการเล่นลักษณะการเล่นที่สร้างสรรค์และก่อให้เกิดจินตนาการการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการเล่นกับลูกความสม่ำเสมอในการเล่นและใช้เวลาคุณภาพร่วมกัน

6. นิสัยการทำงาน of ครอบครัวได้แก่กิจกรรมของกิจวัตรประจำวันของครอบครัวการให้เวลาในการศึกษามากกว่ากิจกรรมอื่นๆเช่นการบริโภคการจับจ่ายซื้อของ

2.4.3.5 กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการเรียนรู้ที่บ้าน

กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการเรียนรู้ที่บ้านนั้น ชีระ รุญเจริญ (2546 อ้างจาก Epstein, 1995 : 704) ได้เสนอตัวอย่างเพื่อนำไปปฏิบัติดังนี้

- 1) สถานศึกษาได้จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารเพื่อเพิ่มทักษะของครอบครัวในทุกวิชาทุกระดับชั้น
- 2) สถานศึกษาได้มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายและการติดตามการบ้านที่บ้าน
- 3) สถานศึกษาได้มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กในการปรับปรุงทักษะในแต่ละชั้นและงานที่สถานศึกษามอบหมาย
- 4) สถานศึกษาได้จัดให้มีการบ้านที่让孩子ต้องปรึกษาหรือปฏิบัติสัมพันธ์กับครอบครัวเป็นประจำเพื่อให้ครอบครัวรู้ว่าเด็กได้เรียนอะไรบ้าง
- 5) สถานศึกษาได้จัดให้มีปฏิทินกิจกรรมให้ผู้ปกครองและนักเรียนเรียนที่บ้าน
- 6) สถานศึกษาได้จัดให้มีกิจกรรมการอ่านคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ที่บ้าน
- 7) สถานศึกษาได้จัดให้มีการเรียนรู้และกิจกรรมในช่วงปิดเทอม
- 8) สถานศึกษาได้จัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายของนักเรียนและสถานศึกษาทุกปี

ชีระ รุญเจริญ (2546 อ้างจาก Epstein, 1995 : 706) ยังได้คาดหวังผลที่จะได้รับจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการเรียนรู้ที่บ้านดังนี้

- 1) ผลที่ได้รับต่อผู้ปกครองคือ
  - 1.1) ผู้ปกครองได้เรียนรู้วิธีสนับสนุนกระตุ้นและช่วยนักเรียนที่บ้านตลอดเวลาที่อยู่บ้าน
  - 1.2) ผู้ปกครองมีการพูดคุยปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องโรงเรียนการเรียนและการบ้าน
  - 1.3) ผู้ปกครองเข้าใจหลักสูตรในแต่ละปีและสิ่งที่เด็กได้เรียนในแต่ละวิชา
  - 1.4) ผู้ปกครองได้แสดงความชื่นชมต่อทักษะการสอนของครู

1.5) ผู้ปกครองตระหนักว่าเด็กเป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลา

2) ผลที่ได้รับต่อผู้ปฏิบัติการสอนคือ

2.1) ผู้ปฏิบัติการสอนได้ปรับปรุงการมอบหมายการบ้านอยู่เสมอ

2.2) ผู้ปฏิบัติการสอนได้เคารพในเวลาของครอบครัว

2.3) ผู้ปฏิบัติการสอนได้ตระหนักว่าต้องช่วยเหลือและเสริมแรงการเรียนรู้ของเด็ก โดยเฉพาะครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียวครอบครัวที่มีการศึกษาน้อย ครอบครัวที่ต้องทำงานทั้งพ่อและแม่

2.4) ผู้ปฏิบัติการสอนได้แสดงความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมหรือการสนับสนุนของครอบครัวสำหรับบริบทของสังคมไทยนั้นกลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 72) ได้สรุปและสังเคราะห์กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการเรียนรู้ที่บ้านดังนี้

1) ด้านพ่อแม่ผู้ปกครอง

1.1) จัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เอื้ออำนวยต่อกระบวนการเรียนรู้และการคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง

1.2) ถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมตามศักยภาพ

2) ด้านสถานศึกษา

2.1) ให้ความรู้เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก

2.2) จัดกิจกรรมการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้เด็กได้แสดงออก

สรุปได้ว่ากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอสไต้นและของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่บ้านประกอบด้วยการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆจัดหาข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันเพื่อเพิ่มทักษะพร้อมทั้งรับฟังและช่วยแก้ปัญหาเมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือ

2.4.4 ด้านการตัดสินใจร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

คือ การที่ผู้ปกครองเข้ามาพูดคุยกับบุคลากร โรงเรียน อาทิเช่น ครูประจำชั้นที่รับผิดชอบ ถามถึงปัญหาและหาทางแก้ปัญหาคู่ด้วยกัน ร่วมกันตัดสินใจระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองในการหาทางออกร่วมกันร่วมกันรับผิดชอบ โดยเฉพาะปัญหาของเด็กนักเรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ปกครองจะต้องรับรู้และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

2.4.4.1 ความหมายของการตัดสินใจ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการตัดสินใจไว้ในทำนองเดียวกันคือชัล (Shull อ้างถึงใน เกตุสุข เก้า, 2547 : 98) กล่าวว่า การตัดสินใจหมายถึงการใช้ดุลพินิจซึ่งมาจากข้อเท็จจริงและค่านิยมของแต่ละคนที่จะเลือกทางเลือกที่คิดว่าจะตอบสนองความต้องการของตนได้หรือการตัดสินใจหมายถึงการสนองตอบต่อสถานการณ์ทางเลือกโดยการเลือกทางเลือกนั้นกระทำไปตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้และวิชัย โสสุวรรณจินดา (2535 : 185) ได้ให้ความหมายว่าการตัดสินใจหมายถึงการเลือกทางเลือกที่มีอยู่หลายๆทางเลือกโดยอาศัยทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเลือกเดียวที่สามารถตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของผู้เลือกได้

สรุปได้ว่าการตัดสินใจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกระบวนการเลือกที่เหมาะสมที่สุดตามธรรมชาติของผู้ตัดสินใจและหากมิได้มีการเลือกทางเลือกใดก็ไม่ถือว่าเป็นการตัดสินใจและการตัดสินใจถ้ายังมีได้นำการตัดสินใจไปสู่การปฏิบัติการตัดสินใจนั้นก็จะเป็นเพียงความตั้งใจที่ดีเท่านั้นจนกว่าจะมีการนำไปสู่การปฏิบัติจึงจะถือว่าเป็นการตัดสินใจ

2.4.4.2 ความสำคัญของการตัดสินใจ

กริฟฟิธส์ (Griffiths อ้างถึงใน เกตุสุข เก้า, 2547 : 99) ให้ความสำคัญของการตัดสินใจจึงได้เสนอทฤษฎีที่ว่า การบริหารคือการตัดสินใจและยกเหตุผลประกอบทฤษฎีนี้ 3 ประการคือ

- 1) การกำหนดโครงสร้างขององค์การเป็นไปโดยอาศัยธรรมชาติของกระบวนการตัดสินใจเป็นพื้นฐานในการพิจารณา
- 2) ตำแหน่งของแต่ละบุคคลในองค์การมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการควบคุมตามกระบวนการตัดสินใจวินิจัยสั่งการ
- 3) ประสิทธิภาพของผู้บริหารขึ้นอยู่กับสัดส่วนของจำนวนการตัดสินใจที่เขาจัดทำด้วยตนเองและทฤษฎีของกริฟฟิธส์นี้มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อวงการศึกษาด้านบริหารมาหลายปีส่วน ประยูร ศรีประสาธน์ (2536 : 202) ได้กล่าวว่าผู้บริหารต้องพร้อมเสมอที่จะเผชิญกับปัญหาด้วยสติปัญญาและหลักวิชาอันจะทำให้การตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นที่ยอมรับจาก

ผู้ร่วมงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเช่นเดียวกับ สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ (2536 :166 - 167) กล่าวว่า กระบวนการตัดสินใจเป็นเสมือนตัวแทนของสมองและระบบประสาทขององค์กรและการตัดสินใจเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารคุณภาพการตัดสินใจจะเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์กรแม้ในปัจจุบันได้มีการเน้นย้ำถึงความสำคัญของการตัดสินใจโดยมีส่วนร่วม (Participative Decision Making) แต่ในเรื่องที่สำคัญเป็นเรื่องในระดับนโยบายที่มีผลกระทบสูงการตัดสินใจขั้นสุดท้ายก็ยังเป็นของผู้บริหารและผู้บริหารจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจของผู้ร่วมงานหรือผู้บริหารเองอีกทั้งการตัดสินใจเป็นหัวใจของการดำเนินภารกิจทุกอย่างและสอดแทรกอยู่ในงานบริหารทุกงานและทุกกระบวนการย่อยของกระบวนการบริหาร

2.4.4.2 การเปิดโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

เนื่องจากการบริหารการศึกษามีลักษณะที่แตกต่างจากการบริหารกิจการอื่น ๆ กล่าวคือเป็นการบริหารงานที่มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาบุคคลใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนานและเป็นไปโดยหวังผลระยะยาวการดำเนินกิจกรรมเป็นไปโดยมิได้หวังผลกำไรในรูปตัวเงินหรือในเชิงปริมาณเป็นการดำเนินงานที่เป็นผลงานในเชิงคุณภาพเป็นประการสำคัญดังนั้นการประเมินผลโดยเปรียบเทียบผลที่ได้รับในเชิงจำนวนหรือตัวเงินจึงไม่อาจกระทำได้เหมือนการดำเนินกิจการทางธุรกิจอื่น ๆ และเนื่องจากการบริหารการศึกษาได้เกี่ยวพันถึงบุคคลหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองนักเรียนชุมชนบุคลากรในสถานศึกษาเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมด้วยลักษณะพิเศษของการบริหารการศึกษาดังกล่าวจึงมีผลทำให้การจัดระบบการบริหารการศึกษาต้องการเปิดโอกาสให้บุคลากรหรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือการตัดสินใจปัญหาที่ควรนำมาพิจารณาก็คือเมื่อใดจึงควรให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจบทบาทและขอบเขตของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจควรเป็นเช่นไรควรจัดกลุ่มตัดสินใจอย่างไรและบทบาทของผู้บริหารควรเป็นเช่นไร (อาภา ภมรบุตร, 2545 : 248 - 249)

บริดจ์ (Bridges อ้างถึงในเกตุสุเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 103) เสนอความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับขอบเขตของการร่วมตัดสินใจ 2 ประการคือหากเรื่องใดที่บุคคลมีผลประโยชน์หรือมีความเกี่ยวข้องรวมทั้งมีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้นผู้บริหารก็ควรให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่หากเรื่องใดที่บุคคลไม่มีผลประโยชน์หรือความเกี่ยวข้องตลอดจนไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้นก็ไมควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและบุคคลนั้นเองก็ไม่มีผลประโยชน์หรือเต็มใจจะเข้าร่วมการตัดสินใจ สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ (2536 : 185) เสนอว่าเรื่องที่

ผู้บริหารสามารถตัดสินใจโดยลำพังหรือเลือกปรึกษาหารือเฉพาะบางคนที่เห็นสมควรส่วนใหญ่จะเป็นกรณีดังต่อไปนี้

- 1) เป็นเรื่องที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ไม่ต้องมีส่วนนำไปปฏิบัติ
- 2) เป็นเรื่องยากไม่ต้องใช้การประสานงานหรือทำความเข้าใจมากในการนำไปปฏิบัติ
- 3) เป็นเรื่องที่คนส่วนใหญ่ไม่สนใจว่าผลจะเป็นอย่างไร
- 4) เป็นเรื่องที่อยู่ในขอบข่ายอำนาจหน้าที่โดยชัดเจนมีกฎระเบียบหรือแนวปฏิบัติรองรับส่วนเรื่องที่ไม่ใช่แบบแผนการตัดสินใจให้ยึดถือซึ่งบางคนเรียกว่าการตัดสินใจแบบนวัตกรรม (Innovation) คือการตัดสินใจในแนวใหม่หรือความคิดสร้างสรรค์ปกติการตัดสินใจแบบนี้ความคิดพลาดจะมีผลกระทบสูงจึงมีเหตุผลสมควรในการให้คนมีส่วนร่วมตัดสินใจ เพราะฉะนั้นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจก็คือการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนั่นเอง

2.4.4.2 กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการตัดสินใจ

ธีระ รุญเจริญ (2546 อ้างจาก Epstein, 1995 : 704) ได้เสนอตัวอย่างเพื่อนำไปปฏิบัติกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการตัดสินใจ ดังนี้

- 1) มีสมาคมองค์การเช่นสมาคมผู้ปกครองและผู้ปฏิบัติการสอนที่กระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน
- 2) มีกลุ่มอิสระที่ช่วยพัฒนาหรือปรับปรุงสถานศึกษา
- 3) มีสภาหรือคณะกรรมการระดับเขตพื้นที่เพื่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
- 4) มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งตัวแทนทั้งระดับสถานศึกษาและเขตพื้นที่
- 5) มีเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงทุกครอบครัวกับตัวแทนผู้ปกครอง

ธีระ รุญเจริญ (2546 อ้างจาก Epstein, 1995 : 706) คาดหวังผลที่จะได้รับจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการตัดสินใจ ดังนี้

- 1) ผลที่ได้รับต่อผู้ปกครองคือ

- 1.1) ผู้ปกครองมีนโยบายว่าจะช่วยการศึกษาของเด็ก

- 1.2) ผู้ปกครองรู้สึกว่ามีส่วนเป็นเจ้าของสถานศึกษา
- 1.3) ผู้ปกครองตระหนักว่าตนมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจของสถานศึกษา
- 1.4) ผู้ปกครองได้แบ่งปันประสบการณ์และความเชื่อมโยงกับครอบครัวอื่น
- 1.5) ผู้ปกครองได้ตระหนักถึงนโยบายการศึกษาของรัฐและเขตพื้นที่การศึกษา

2) ผลที่ได้รับต่อผู้ปฏิบัติการสอนคือ

- 2.1) ผู้ปฏิบัติการสอนตระหนักถึงมุมมองของผู้ปกครองเสมือนปัจจัยในการพัฒนาหรือการตัดสินใจของสถานศึกษา
- 2.2) ผู้ปฏิบัติการสอนยอมรับสถานะของตัวแทนผู้ปกครองในคณะกรรมการสถานศึกษาและในบทบาทผู้นำการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสถานศึกษา
- 2.3) ผู้ปฏิบัติการสอนได้รับความร่วมมือในการที่ผู้ปกครองได้สมัครเข้าเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น
- 2.4) เข้ารับฟังและอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานในสถานศึกษา
- 2.5) ร่วมคิดวิเคราะห์วางแผนแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการของสถานศึกษา (การทำธรรมเนียมสถานศึกษาและแผนงานสถานศึกษา)
- 2.6) มีส่วนร่วมในการกำกับติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษาและร่วมประเมินผลของการปฏิบัติงานตามแผนการศึกษาของสถานศึกษารวมทั้งให้ความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงงานร่วมรับผิดชอบในผลงานที่เกิดขึ้นของสถานศึกษาในฐานะผู้มีส่วนร่วมสำหรับบริบทของสังคมไทยนั้นกลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 72) ได้สรุปและสังเคราะห์กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการตัดสินใจดังนี้

1) ด้านพ่อแม่ผู้ปกครอง

- 1.1) สมัครเป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาของลูก

1.2) เข้าร่วมฟังและอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานใน

สถานศึกษา

1.3) เข้าร่วมคิดวิเคราะห์ช่วยแก้ไขปัญหาสาเหตุเช่นกระบวนการเรียนการสอนการบริหารการเงินการบริหารงานบุคคลการป้องกันภัยจากภายนอกสถานศึกษาเป็นต้น

1.4) ร่วมประเมินผลการดำเนินงานเพื่อติดตามตรวจสอบและให้ความเห็นเพื่อการปรับปรุงงานร่วมรับผิดชอบในผลงานที่เกิดขึ้นของสถานศึกษาในฐานะเป็นผู้มีส่วนร่วม

2.) ด้านสถานศึกษา

2.1) ประกาศรับสมัครเข้าเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น

พื้นฐาน

2.2) เผยแพร่สิทธิรูปแบบวิธีการของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมการบริหารงานด้านต่างๆของสถานศึกษา

2.3) ให้ความรู้และอบรมแนวทางการบริหารงานที่ผู้ปกครองต้องดำเนินการร่วมกับสถานศึกษา

2.4) ศึกษาสำรวจปัญหา-สาเหตุและความต้องการของงานโครงการและนำเข้าไปประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อร่วมกันตัดสินใจ

2.5) เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมประเมินผลติดตามตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขรับผิดชอบในผลงานที่เกิดขึ้นของสถานศึกษา

สรุปได้ว่ากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอปสไต้น์และของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการตัดสินใจประกอบด้วย การตัดสินใจสมัครเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตัดสินใจเข้าร่วมรับฟังการบริหารงานของสถานศึกษาร่วมคิดวิเคราะห์และช่วยแก้ปัญหาการบริหารงานของสถานศึกษาพร้อมทั้งเข้าร่วมประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

2.4.5 ด้านการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้กำหนดเจตนารมณ์ไว้หลายมาตราที่จะทำให้ประชาชนและทุกส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาสถานศึกษาจะต้องเป็นสถาบันที่ชุมชนหรือสังคมทุกฝ่ายจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2542 : 23 - 24) ซึ่งการร่วมมือกับชุมชนมีรายละเอียดดังนี้

2.4.5.1 ความหมายของการร่วมมือกับชุมชน(Collaborating With the Community)

คำว่า “Collaborating With the Community” ในความหมายที่เอปสไตน์ และคณะเสนอในโครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 6 ด้านนั้นหมายถึงการเชื่อมโยงชุมชนให้มาช่วยเหลือสถานศึกษานักเรียนและครอบครัวและการเชื่อมโยงสถานศึกษานักเรียนและครอบครัวให้ไปช่วยเหลือชุมชนส่วนพจนานุกรมก็แปลความหมายของ Collaborating ว่า to Work Together With others ซึ่งก็มีความหมายเช่นเดียวกับ Cooperating และแปลเป็นไทยว่าการร่วมมือการช่วยเหลือสำหรับราชบัณฑิตสถาน (2546 : 926) ได้ให้ความหมายของคำว่าความร่วมมือหมายถึงการพร้อมใจช่วยกันและให้ความหมายของการช่วยเหลือว่าการช่วยกิจการของเขาเพื่อให้พร้อมมูลขึ้น

ส่วนคูบริยอนและไอร์แลนด์ (Dubrion & Lreland อ้างถึงในเกตุสุขเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 108) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการร่วมมือคือการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนต่อหน่วยงานขึ้นไปมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและร่วมกันปฏิบัติการกิจอาจจะเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกันหรือคนละเป้าหมายก็ได้ด้วยการระดมทรัพยากรร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติและลงมือปฏิบัติภายใต้การปฏิบัติร่วมกันดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานของข้อตกลงและความเป็นอิสระโดยไม่ขึ้นต่อกันเช่นเดียวกันกระบวนการหนึ่งของการบริหารโดยการจัดการให้กลไกต่างๆและทรัพยากรทางการบริหารขององค์กรการเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือสอดคล้องกันไม่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกันทั้งนี้เพื่อให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2542 : 17) เรียกว่าการประสานงานโดยความร่วมมือเป็นเรื่องของการตั้งเป้าหมายและปฏิบัติงานร่วมกันส่วนการประสานงานนั้นเป็นเพียงการกำหนดข้อตกลงร่วมกันที่จะไม่ก้าวท้าวซึ่งกันและกันนั้นก็คือการประสานงานเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการร่วมมือนั่นเอง

ส่วน วรรณลักษณ์ เมียนเกิด (อ้างถึงในเกตุสุขเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 95) ได้ให้ความหมายของการประสานงานว่าเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารองค์กรโดยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปหรือองค์กรตั้งแต่ 2 องค์กรขึ้นไปมาทำงานร่วมกันจัดกลไกการบริหารงานร่วมกันโดยการผสมผสานความสามารถของผู้ปฏิบัติการทุนทรัพยากรเวลาและทิศทางการบริหารทั้งในแนวดิ่งและ

แนวนอนทั้งนี้ช่วยให้องค์กรป้องกันหรือลดปัญหาการทำงานซ้ำซ้อนลดความขัดแย้งในการทำงานเกิดความสะดวกรวดเร็วในการทำงานบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยสรุปแล้วการร่วมมือประสานงานก็คือกระบวนการหนึ่งในการบริหารองค์กรทั้งนี้เพื่อสร้างระบบการทำงานที่มีแนวทางอันสอดคล้องกับเป้าหมายร่วมขององค์กรโดยทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและยังเป็นการจัดกลไกในด้านต่างๆขององค์กรทั้งทรัพยากรบุคคลและเวลาเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากที่สุดซึ่งก็มีความหมายเช่นเดียวกันกับความหมายของ ชีระ รุญเจริญ (2546 อ้างจาก Epstein and others, 1997 : 81) ที่ว่าการเชื่อมโยงชุมชนให้มาช่วยเหลือสถานศึกษานักเรียนและครอบครัวหรือการเชื่อมโยงสถานศึกษานักเรียนและครอบครัวให้ไปช่วยเหลือชุมชน

2.4.5.2 ความสำคัญของการร่วมมือ

ปัจจุบันการทำงานแบบคนเดียว (One Man Show) ได้ถูกเลิกไปแล้วและการทำงานเป็นหมู่คณะ (Team) กำลังเข้ามาแทนที่การร่วมมือประสานงานจึงเป็นอาวุธที่สำคัญของนักบริหารเพื่อให้คนที่ต่างกันมานี้กำลังกันทำงานร่วมกันให้บรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้การร่วมมือมิได้มุ่งแต่ระดับองค์กรเท่านั้นแต่การทำงานทั่วไปก็ใช้การร่วมมือด้วยเสมอ(ปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์และวิจิตร ศรีสอาน, 2536 : 1286 - 1287) การร่วมมือมีความสำคัญในส่วนที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานดังนี้

- 1) ทำให้คุณภาพและผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างรวดเร็วและรวดเร็ว
- 2) ทำให้ประหยัดทรัพยากรทั้งด้านกำลังคนกำลังเงินเวลาและปัจจัยอื่นๆ
- 3) ทำให้ลดการขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานการร่วมมือจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนทุกฝ่ายมีความเข้าใจถึงบทบาทความรับผิดชอบของตน (ชีระพงษ์ แก้วหาวงษ์, 2536 : 18)

สำหรับประเทศไทยให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงชุมชนให้มาช่วยเหลือสถานศึกษานักเรียนและครอบครัวหรือการเชื่อมโยงสถานศึกษานักเรียนและครอบครัวให้ไปช่วยเหลือชุมชนซึ่ง (ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์, 2531) เรียกว่าการร่วมมือกับชุมชนโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 29 กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัวส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและมาตรา 58 (2) กำหนดให้บุคคลครอบครัวชุมชนระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาบริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้แก่สถานศึกษาเช่นกัน

2.4.5.3. รูปแบบของการร่วมมือ

ปรีชา คัมภีรปกรณ์และวิจิตร ศรีสอาน (2536 : 1291 - 1292) จำแนกรูปแบบของการร่วมมือดังนี้ 1) การร่วมมือแบบมีพิธีรีตองคือการร่วมมือที่ได้กำหนดรูปแบบหรือตำแหน่งหน้าที่ลงไปว่าอยู่ตรงไหนของสายงานมีส่วนรับผิดชอบอะไรบ้าง 2) การร่วมมือแบบไม่มีพิธีรีตองคือการร่วมมือที่ไม่ได้กำหนดรูปแบบหรือตำแหน่งหน้าที่ลงไปว่าอยู่ตรงไหนของสายงาน

2.4.5.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการร่วมมือ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการร่วมมือมีหลายทฤษฎีแต่ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการร่วมมือในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษานั้นได้แก่ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structurefunctional Theory) ซึ่งพาร์สัน (Parsons อ้างถึงในเกตุสุเดช กำแพงแก้ว, 2547 : 112) ได้อธิบายทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structure Functional Theory) ไว้ว่าสังคมประกอบด้วยระบบย่อยเป็นลำดับชั้น (Hierarchy of Subsystem)

ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นระบบวัฒนธรรมระบบสังคมระบบต่างๆเหล่านี้เป็นระบบอินทรีย์ภาพซึ่งจะสร้างสมดุลเพื่อการอยู่รอดของระบบทุกระบบด้วย

- 1) การปรับตัว
- 2) การบูรณาการเพื่อให้เกิดการร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน
- 3) การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายด้วยการระดมทรัพยากรต่างๆ
- 4) การลงไว้ซึ่งแบบแผนและลดความตึงเครียดเป็นการรักษาสมดุลของสังคมและองค์กร

โดยการร่วมมือกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันทฤษฎีนี้ย้ำถึงความสัมพันธ์ของระบบย่อยที่มีต่อกันและกันและจำเป็นต้องพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อการอยู่รอดของระบบทุกระบบหากปราศจากความร่วมมือแล้วสังคมและองค์กรจะขาดสมดุลและไม่อาจอยู่รอดต่อไปได้ในทางตรงกันข้ามหากมีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือจนเกิดสมดุลของสังคมและองค์กรอย่างต่อเนื่องต่อไปก็จะกลายเป็นหน้าที่ (Function) และโครงสร้าง (Structure) ของแต่ละระบบย่อยนั้นๆ

ซึ่งอาจจะเป็นหน้าที่ที่เป็นวัตถุประสงค์โดยตรงหรือหน้าที่แฝงก็ได้ภารกิจด้านการจัดการศึกษาเป็นภารกิจที่ใหญ่หลวงและมีขอบเขตกว้างเกินกว่าระบบการศึกษาในสถานศึกษาและในมหาวิทยาลัยจะรับผิดชอบได้แต่เพียงผู้เดียว (วิชัย ตันศิริ, 2542 : 137) การจัดการศึกษาต้องระดมทรัพยากรทั้งหมด (All for Education) เข้ามาจัดการศึกษา (ประเวศ วะสี, 2541 : 5) การร่วมมือกันจึง

มีความจำเป็นและความสำคัญอย่างยิ่งอันจะนำไปสู่การสร้างสมดุลเพื่อการอยู่รอดของระบบการศึกษาและสังคมตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นี้

2.4.5.5 กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการร่วมมือกับชุมชน

ธีระ รุญเจริญ (2545 อ้างจาก Epstein, 1995 : 704) ได้เสนอตัวอย่างเพื่อนำไปปฏิบัติกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการร่วมมือกับชุมชนดังนี้

- 1) มีข้อมูลข่าวสารของชุมชนให้นักเรียนและครอบครัวเกี่ยวกับสุขภาพวัฒนธรรมการพักผ่อนหย่อนใจความช่วยเหลือของสังคมและบริการต่างๆ
  - 2) มีข้อมูลข่าวสารของชุมชนเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ความสามารถรวมถึงหลักสูตรภาคฤดูร้อน
  - 3) มีบริการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาทั้งกับประชาชนที่ปรึกษาสถานประกอบการ
  - 4) บริการชุมชนโดยสถานศึกษานักเรียนและครอบครัวเช่นดนตรีศิลปะ
  - 5) มีส่วนร่วมกับศิษย์เก่าของสถานศึกษาในโครงการที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน
- ธีระ รุญเจริญ (2545 อ้างจาก Epstein, 1995 : 706) คาดหวังผลที่จะได้รับจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการตัดสินใจดังนี้

- 1) ผลต่อผู้ปกครองคือ
  - 1.1) ผู้ปกครองได้รู้และใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถของเด็กหรือจัดเตรียมบริการที่เด็กต้องการ
  - 1.2) ผู้ปกครองได้มีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวอื่นในกิจกรรมของชุมชน
  - 1.3) ผู้ปกครองได้ตระหนักถึงบทบาทของสถานศึกษาต่อชุมชนและความช่วยเหลือของชุมชนต่อสถานศึกษา
- 2) ผลต่อผู้ปฏิบัติการสอนคือ
  - 2.1) ผู้ปฏิบัติการสอนตระหนักถึงทรัพยากรของชุมชนที่จะช่วยให้หลักสูตรและการสอนสมบูรณ์ขึ้น

2.2) ผู้ปฏิบัติการสอนเปิดโอกาสให้ผู้มีทักษะสถานประกอบการ
ธุรกิจอาสาสมัครชุมชน ฯลฯ

2.3) ผู้ปฏิบัติการสอนให้ความรู้และความช่วยเหลือเด็กและ
ครอบครัวที่ต้องการความช่วยเหลือ

สำหรับบริบทของสังคมไทยนั้นกลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544ง : 72) ได้สรุป
และสังเคราะห์กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการ
ตัดสินใจดังนี้

1) ด้านพ่อแม่ผู้ปกครอง

1.1) ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรต่างๆที่เป็นประโยชน์
ต่อการศึกษา กับสถานศึกษา

1.2) ระดมทรัพยากรต่างๆเช่นบุคลากรภูมิปัญญาในท้องถิ่น
เงินทุนวิทยากรใหม่ๆหรือเทคโนโลยีเพื่อช่วยเหลือสถานศึกษาให้สามารถบริหารงานได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

2) ด้านสถานศึกษา

2.1) ติดต่อประสานงานกับแหล่งทรัพยากรที่ให้ความร่วมมือกับ
สถานศึกษา

2.2) รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีค่าอันสำคัญยิ่งให้เกิดประโยชน์อย่าง
เต็มศักยภาพเช่นเดียวกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544 : 26 - 27) ที่เสนอกิจกรรม
การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการร่วมมือกับชุมชนดังนี้

1) มีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาโดยการบริจาค
ทรัพย์สินและทรัพยากรให้แก่สถานศึกษาและมีส่วนร่วมกับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความ
เหมาะสมและความจำเป็น

2) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรต่างๆแก่สถานศึกษาได้แก่บุคลากร
หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่นเงินทุนวิทยากรใหม่ๆหรือเทคโนโลยี

3) ช่วยประสานงานหรือระดมทรัพยากรต่างๆให้แก่สถานศึกษาที่ตนมี
ส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือให้สถานศึกษาสามารถบริหารงานได้อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ

4) ทำหน้าที่ประสานงานและทรัพยากรต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการ
พัฒนาการจัดการศึกษากับสถานศึกษาที่ตนมีส่วนร่วม

สรุปได้ว่า โดยการร่วมมือกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันย៉ำถึงความสัมพันธ์ของระบบย่อยที่มีต่อกันและกันและจำเป็นต้องพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อการอยู่รอดของระบบทุกระบบหากปราศจากความร่วมมือแล้วสังคมและองค์กรจะขาดสมดุลและไม่อาจอยู่รอดต่อไปได้ในทางตรงกันข้ามหากมีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือจนเกิดสมดุลของสังคมและองค์กรอย่างต่อเนื่องต่อไปก็จะกลายเป็นหน้า โดยเฉพาะด้านการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลตามรายละเอียด ดังนี้

ชมแข พงษ์เจริญ (2542) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการปฏิบัติตามระเบียบของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนนทบุรีพบว่าผู้ปกครองมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมของโรงเรียนโดยรวมบางครั้งทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเผยแพร่ข่าวสารประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองได้ทราบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียนแต่ครั้งยังไม่ทั่วถึงและวิธีการประชาสัมพันธ์ไม่หลากหลายทำให้ผู้ปกครองไม่ทราบและมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมของโรงเรียนบางครั้ง

ชำนาญ ปาณาวิทย์ (2544) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร : การศึกษาพบกรณีพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาได้แก่สภาพชุมชนเป็นแบบชนบทชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักและปัจจัยที่ทำให้ชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้แก่สภาพชุมชนเป็นชุมชนเมืองชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพส่วนตัว

บพิตร ออมไธสง (2546) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่าผู้ปกครองนักเรียนมีความคาดหวังในการเข้ามามีส่วนร่วมงานวิชาการงานงบประมาณงานบุคลากรและงานบริหารทั่วไปในระดับปานกลาง

กมลชัย ศิริศรี (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระหว่างเพศชาย

และเพศหญิงไม่แตกต่างกันแต่ระหว่างคณะกรรมการที่มีอายุรายได้ต่อเดือนระดับการศึกษาอาชีพ ขนาดของโรงเรียนและประเภทของผู้แทนแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกัน

เกตุสุข เก้าแวงแก้ว (2547) ได้ศึกษากิจกรรมรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนอัสสัมชัญแผน ก ประถมพบว่า กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี 2 กิจกรรมได้แก่

1) โรงเรียนควรกำหนดนโยบายและจัดระบบอาสาสมัครเพื่อช่วยงานโรงเรียนที่ชัดเจน

2) ผู้ปกครองควรมีเวลารับฟังและช่วยแก้ปัญหาให้เด็กทุกครั้งที่เด็กต้องการและ กิจกรรมที่มีฉันทามติจากพหุคุณลักษณะกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดมี 2 กิจกรรมได้แก่

1) โรงเรียนควรจัดให้มีการพบปะระหว่างครูประจำชั้นกับผู้ปกครอง

2) ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นทุกครั้งที่โรงเรียนเปิดโอกาส ส่วนกิจกรรมที่มีพิสัยสูงที่สุดมี 2 กิจกรรมได้แก่

1) ผู้ปกครองควรดูแลเด็กให้ทำการบ้านอย่างสม่ำเสมอ

2) ผู้ปกครองควรให้ข้อมูลหรือเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ให้โรงเรียนและกิจกรรมที่มีพิสัยต่ำสุดได้แก่โรงเรียนควรปฐมนิเทศและฝึกอบรมผู้ปกครองที่เป็น อาสาสมัครให้เหมาะกับงานนั้นๆ ในขณะที่กิจกรรมที่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงสุดได้แก่ ผู้ปกครองควรให้ข้อมูลหรือเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้ของชุมชนให้โรงเรียน

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับ โรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานครพบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับ โรงเรียนประกอบด้วย 3 กลุ่มปัจจัยคือ

1) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมได้แก่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจปัจจัยด้านการเมือง การปกครองปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม

2) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับชุมชนได้แก่ความศรัทธาความรู้สึกรับเป็นเจ้าของความผูกพัน กับโรงเรียนความพร้อมของคนในชุมชนสถานภาพของคนในชุมชนความคาดหวังที่มีต่อโรงเรียน เครือข่ายของชุมชน

3) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนได้แก่ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียนปัจจัย เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียนปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนและปัจจัยอื่นๆ

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน เพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีวัตถุประสงค์เพื่อหาคำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะและเงื่อนไขรวมทั้งกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจากประสบการณ์ในชุมชนและศึกษาเรื่องนี้โดยวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยการสัมภาษณ์ระดับลึก (Indept - Interview) การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) การสังเกตและจดบันทึก (Observation and Field-note) ผลการศึกษาพบว่า การสร้างความสัมพันธ์กันในลักษณะของการมีส่วนร่วมจะเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมตัวในการเข้าเป็นหุ้นส่วนกันและสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์

ชมแข พงษ์เจริญ (2542) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการปฏิบัติตามระเบียบของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนนทบุรี พบว่าผู้ปกครองมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมของโรงเรียนโดยรวมบางครั้งทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเผยแพร่ข่าวสารประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองได้ทราบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียนแต่ครั้งยังไม่ทั่วถึงและวิธีการประชาสัมพันธ์ไม่หลากหลายทำให้ผู้ปกครองไม่ทราบและมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมของโรงเรียนบางครั้ง

พจนี เทียมศักดิ์ (2543) ได้ศึกษาเรื่องปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน พบว่าการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนคือการพัฒนาของรัฐที่ใช้ระบบการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและการพยายามทำประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตกมีการใช้ระบบราชการเป็นแกนกลางในการชี้แนะและกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาทำให้ระบบโรงเรียนอยู่ภายใต้ระบบราชการที่มีการสั่งการในแนวดิ่งจากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนได้เน้นวิธีคิดและวิธีการดำเนินชีวิตแบบสังคมสมัยใหม่ซึ่งอาจทำให้เกิดการแปลกแยกจากวิถีชีวิตขาดความยืดหยุ่นไม่เหมาะสมกับพื้นที่และไม่ตั้งอยู่บนความต้องการของชุมชนและพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเหตุที่การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยมิได้เกิดขึ้นลอยๆ หากแต่เกิดขึ้นจากโครงสร้างของระบบการศึกษาซึ่งถูกสร้างขึ้นภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

สมยศ ชัยชนะ (2540) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่พบว่า

1. ระดับการใช้/การปฏิบัติหรือปัญหาที่ประสบกับการใช้หลักสูตรและหนังสือวิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนการใช้สื่อการวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการนิเทศการสอนมีอยู่ในระดับปานกลางหรือในทุกสภาพการเรียนการสอนครูสอน

ภาษาไทยได้ใช้นำมาใช้เป็นบางครั้งหรือได้ปฏิบัติไม่มากนักส่วนปัญหาเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนแต่ละด้านก็มีอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

2. จำนวนและปริมาณการใช้อุปกรณ์และสื่อการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนเอกชนแตกต่างกันไปตามประเภทของสื่อคือสื่อประเภทวัสดุและประเภทเทคนิควิธีการทั้ง 2 ประเภทมีจำนวนน้อยในขณะที่ปริมาณความต้องการใช้งานอยู่ในระดับปานกลางส่วนสื่อประเภทอุปกรณ์ทุกรายการมีจำนวนน้อยในขณะที่ปริมาณการใช้งานก็อยู่ในระดับน้อยเช่นกัน

3. ผู้ศึกษาได้สังเกตการสอนวิชาภาษาไทยของครูภาษาไทยพบว่าครูภาษาไทยได้ทำการสอนหรือปฏิบัติตรงตามรายการในแบบสังเกตการสอนร้อยละ 72.92 ของจำนวนรายการในแบบสังเกตอย่างไรก็ตามจากการสังเกตทำให้ทราบว่าหากครูภาษาไทยรายใดมีประสบการณ์การสอนมานานจะทำการสอนตรงกับรายการในแบบสังเกตวิธีการสอนมากกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่ารวมถึงสามารถโน้มน้าวชักจูงให้นักเรียนเรียนรู้เนื้อหาวิชาได้ดีกว่าด้วย

4. ครูภาษาไทยเห็นว่าการนิเทศงานวิชาการมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะสามารถนำผลจากการนิเทศไปปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนการดำเนินงานด้านการเรียนการสอนภายในหมวดวิชาและเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาสภาพการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้แต่หากมีการละเลยการนิเทศงานวิชาการก็จะมีผลในลักษณะตรงกันข้ามได้ นอกจากนี้ยังพบว่าครูภาษาไทยส่วนใหญ่ต้องการรับการนิเทศเกี่ยวกับการสอนและเทคนิคการสอนมากที่สุดเพราะเห็นว่าวิธีการสอนที่สอนอยู่ในปัจจุบันยังไม่เป็นที่พอใจ

จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้เสนอมาในตอนต้นสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาทั้ง 5 ด้าน คือด้านการอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง ด้านการอาสาสมัครของผู้ปกครอง ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านการตัดสินใจร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและด้านการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้ปกครองสามารถนำหลักการมาปรับพัฒนาและสนับสนุนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาโรงเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ก็เพื่อจะได้ทราบรูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบข้อเท็จจริงและหาทางป้องกันและแก้ไขได้ถูกต้องและที่สำคัญคือได้พัฒนาในทิศทางเดียวกันไม่เพียงโทษฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น